

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Trimestrieel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 17 – Juli 2010

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 17 • Juli 2010

Deze publicatie werd gerealiseerd door Xavier Dehaibe, Aynah Gangji, Benoît Laine en Astrid Romain.

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Deze uitgave van de barometer is evenals de vorige beschikbaar op de website van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bij de publicaties van het BISA op volgend adres:

www.brustat.irisnet.be

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Aynah Gangji

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tel. 02/800 38 82 – Fax 02/800 38 17

Email ibsa@mbhg.irisnet.be

© 2010 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS Uitgaven – D/2010/6374/202

9 789078 580010

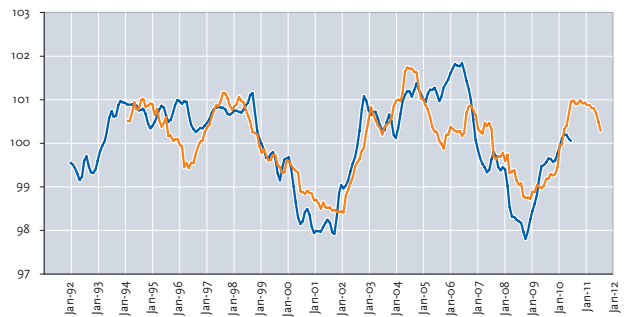
ISBN 9078580011

Inhoudsopgave

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN	4
1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEXT	5
2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL	II
2.1. Economische activiteit	II
2.2. Arbeidsmarkt	18
3 DOSSIER	
DE INKOMENS IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	22
3.1. Structuur van de inkomsten volgens gewestelijke boekhouding	22
3.2. Verdeling van de inkomsten op gemeentelijk vlak	24
3.3. Verdeling van de inkomsten op gewestelijk vlak	33
3.4. Conclusie	34
GLOSSARIUM	33
BRONNEN	37
LIJST VAN TABELLEN	38
LIJST VAN GRAFIEKEN	38
LIJST VAN KAARTEN	39

Conjunctuurcyclus werkloosheid

Conjunctuurcyclus van het gewestelijke BBP

De grafieken, tabellen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op 10 juni 2010, tenzij anders vermeld.

De belangrijkste conjunctuurkenmerken

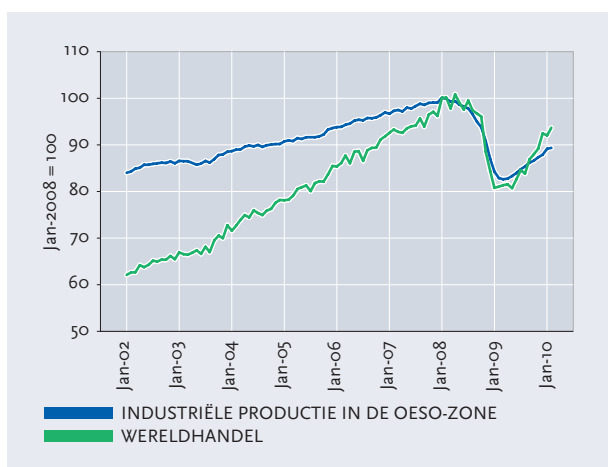
- Het herstel van de wereldwijde economische activiteit dat werd ingezet in het tweede halfjaar 2009 houdt aan. Het berust nog altijd in grote mate op het dynamisme van de opkomende landen, aangezien de groei van de economische activiteit in de ontwikkelde landen moeizamer en ongelijk is. De eurozone wordt sterk verzwakt door tekorten, overheidsschulden en hoge werkloosheidspercentages. Volgens de jongste ramingen van het IMF zou de groei van het wereld-BBP in 2010 opnieuw positief moeten worden (4,2%), nadat het in 2009 tot -0,6% was gezakt.
- Het wereldwijde economische herstel zal zich slechts stabiliseren in 2011. Hoewel de binnenlandse vraag het in vergelijking met de vorige kwartalen in tal van landen beter doet, verkeert ze nog altijd in de herstelfase. Haar gezondheid dreigt echter opnieuw in gevaar te komen onder invloed van de veralgemeende en gelijktijdige invoering van maatregelen tot sanering van de overheidsfinanciën of van de toename van de inflatie afhankelijk van waar ter wereld men zich bevindt.
- Het herstel in België bevindt zich nog in de prille beginfase. De groei van het BBP tijdens het eerste kwartaal 2010 is vrijwel onveranderd gebleven in vergelijking met vorig kwartaal. Dit keer werd de groei geschraagd door de gezinsconsumptie, wat sinds verscheidene maanden niet meer het geval was geweest. Anderzijds woog het handelsverkeer negatief op de ontwikkeling van het BBP, aangezien de groei van de import groter was dan die van de export.
- De conjunctuursituatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevat nogal wat contrasten. De herstelelementen zijn aanwezig maar vallen vooral op in vergelijking met het jaar 2009, dat sterk gekenmerkt werd door de negatieve conjunctuur. De activiteit in de industrie vertoont weliswaar een duidelijk herstel maar deze sector vormt maar een gering gedeelte van de Brusselse activiteit. De diensten daarentegen, die in de Brusselse economie zwaar doorwegen, vallen op door een stagnerende activiteit. Ook de ondernemingsdemografie vertoont een heel zwakke dynamiek. Er zijn dus tal van onzekerheden, getuige daarvan de beginnende ommekeer van het gezinsvertrouwen en de bezorgdheid over de financiële toestand van de Europese staten.
- Uit een oppervlakkige analyse van de recente cijfers betreffende de Brusselse arbeidsmarkt zou men kunnen besluiten tot een aanzienlijke verbetering van de toestand. In de maand mei telde men in Brussel 102 858 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ), d.i. een daling met 2% sinds de top die in maart 2010 werd bereikt. En de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt kondigt voor de komende maanden een conjunctuuropleving aan. Jammer genoeg gaat het hier slechts om een statistische cijfers. De daling van het aantal NWWZ is slechts de afspiegeling van een seizoenseffect. En de conjunctuuropleving verhuult alleen maar de toename van de langetermijntendens van het aantal werklozen.
- Het dossier van deze barometer spits zich toe op de inkomsten van de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die zien hun inkomsten al jarenlang verminderen in vergelijking met de rest van België. Deze inkomsten worden speciaal geanalyseerd voor de jongste jaren, zowel qua structuur als inzake verdeling. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgt de algemene dynamiek van de toename van de inkomensongelijkheid, die sinds de jaren 1980 is begonnen.

I. Macro-economische context

• Ongelijk herstel

Het herstel van de wereldwijde economische activiteit die in de tweede helft van 2009 een aanvang nam, houdt aan. In zijn kielzog toont ook het internationale handelsverkeer zich dynamischer. Zodoende heeft het indexcijfer van de wereldhandel qua volume 15% van zijn waarde teruggewonnen sinds het dieptepunt van de crisis begin 2009 (grafiek 1). Een meer gedetailleerde analyse toont dat deze wederopbloei van het handelsverkeer vooral wordt aangedreven door de vraag van de opkomende landen, in hoofdzaak van Azië en Latijns-Amerika. Europa en de Verenigde Staten hebben het daarentegen moeilijker om opnieuw aan te knopen met de niveaus van vóór de crisis. De grafiek 1 bevestigt eveneens het weer aantrekken van de industriële activiteit in de OESO-landen. Sinds het dieptepunt dat in maart 2009 werd waargenomen, is de industriële productie met 8% toegenomen.

GRAFIEK 1 : Evolutie van de wereldhandel en de industriële productie in de OESO-zone, 2002-2010

Bron: Centraal Planbureau, OESO

• Analyse per geografische entiteiten

De **Verenigde Staten** hebben sinds drie opeenvolgende kwartalen weer aangeknoopt met een positieve groei van hun economische activiteit. In het eerste kwartaal 2010 vertoonde het Amerikaanse BBP op kwartaalbasis een stijging met 0,8% (2,5% in vergelijking met hetzelfde kwartaal van vorig jaar) (grafiek 2). Deze groei die minder dynamisch is dan die van het vorige kwartaal (1,4% op kwartaalbasis) heeft echter een stevigere basis. Terwijl het herstel tot nu toe in hoofdzaak gebaseerd was op een toename van de export en op het einde van het uitputten van de voorraden, heeft men deze keer een herstel waar-

De recente cijfers van de nationale boekhouding tonen echter aan dat de groei van de verschillende nationale BBP's niet overal ter wereld even krachtig is. De wereld-groei steunt immers in ruime mate op het dynamisme van de vooral Aziatische opkomende landen, terwijl het herstel in de ontwikkelde landen moeizamer en ongelijk verloopt. Hoewel zij zich nog niet volledig van de economische en financiële crisis hebben hersteld, geven de Verenigde Staten en Japan momenteel blijk van meer dynamiek dan de eurozone, die verzwakt wordt door tekorten, overheidsschulden en hoge werkloosheidspercentages. Sinds de overgang van de financiële crisis naar de reële sfeer is anderhalf jaar verstreken. Ongeacht welk land men beschouwt, situeren de BBP's zich momenteel altijd tussen 2% en 6% onder de niveaus van vóór de crisis, half 2008. Hun evolutie bevestigt de aanwezigheid van een structurele schok.

Volgens de jongste ramingen van het IMF zou de groei van het wereldwijde BBP in 2010 opnieuw positief moeten worden (4,2%), na in 2009 tot -0,6% te zijn gezakt. Hoewel die groei zich in 2011 waarschijnlijk zal voortzetten, zal hij daarom nog niet sterker worden (4,3%). De komende kwartalen zouden er immers meerdere groeiremmen moeten opduiken. De inflatie dreigt met name de komende maanden toe te nemen ten gevolge van een oververhitting in de opkomende landen en wegens de stijging van de grondstofprijzen. Indien de inflatie te groot is, dreigen de centrale banken hun leidende rentevoeten op te trekken. Gelet op de aanzienlijke overheidstekorten en -schuld van bepaalde landen voeren die eveneens soberheidsmaatregelen in (of zullen die invoeren) om hun schulden weg te werken. Zowel een stijging van de leidende rentevoeten als de invoering van veralgemeende en gelijktijdige saneringsmaatregelen zullen wegen op de binnenlandse vraag, die in de ontwikkelde landen nog altijd heel broos is.

genomen van de gezinsconsumptie, die naar rata van 0,6 procentpunt deelneemt aan de groei, alsook een toename van de voorraden, waarbij de ondernemingen vooruitlopen op een groei van de vraag. De buitenlandse handel en de overheidsuitgaven remden daarentegen de groei af. De import steeg sterker dan de export waardoor het handelstekort nog verder werd uitgediept, wat zich zou uiten in een meer solide binnenlandse vraag. De voorbije maanden werden eveneens gekenmerkt door budgettaire moeilijkheden, met name bij de gefedereerde staten.

De Amerikaanse arbeidsmarkt herstelt zich verder. Sinds de maand januari werden er meer banen gecreëerd dan er verloren gingen. In april telde men 290 000 nieuwe nettobanen. Na in april te zijn gestegen tot 9,9% daalde het werkloosheidspercentage in de maand mei weer tot zijn peil van januari, d.i. 9,7%. Dat wordt verklaard door een toename van de werkende bevolking, aangezien tal van personen wegens gunstigere economische omstandigheden besloten zich weer beschikbaar te stellen op de arbeidsmarkt.

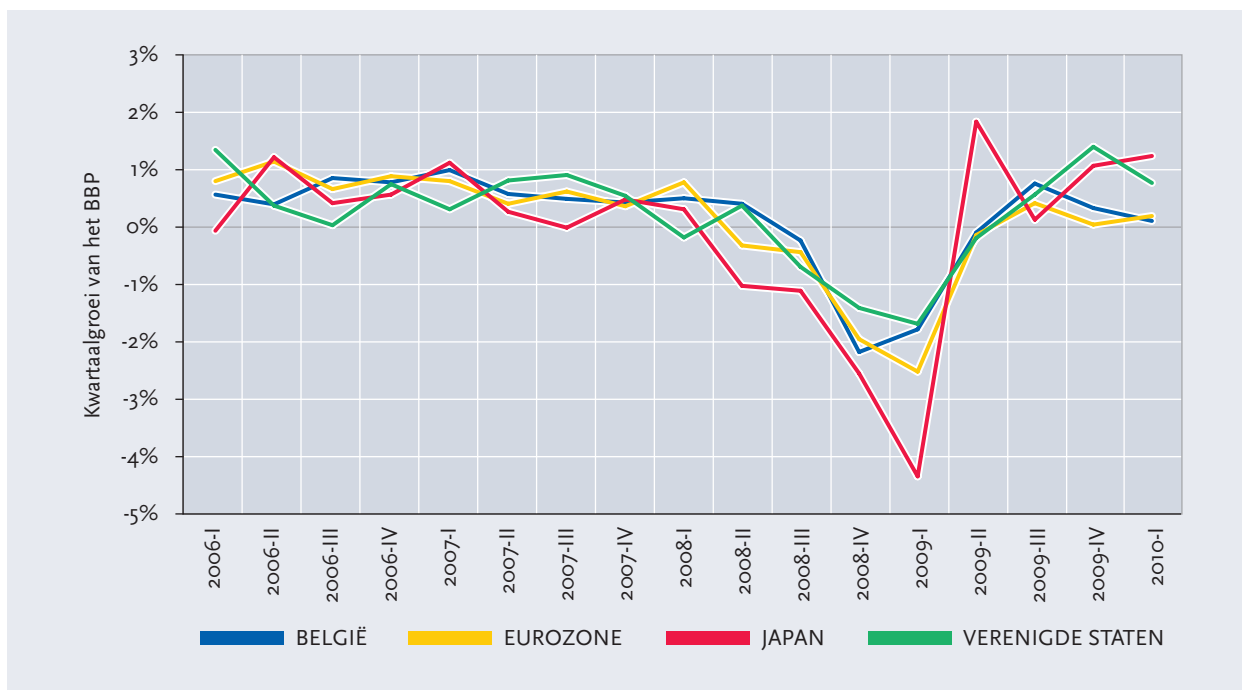
Het Amerikaanse BBP zou dit jaar met 3,1% moeten stijgen. De groei zou in 2011 minder moet zijn, nl. 2,6%. Meerdere factoren verklaren deze forse daling, waaronder met name de vermoedelijke stijging van de leidende rentevoeten van de Fed (de Amerikaanse centrale bank), de invoering van maatregelen bestemd om het enorme begrotingstekort van 9,2% van het BBP terug te schroeven of ook nog het herstel van de dollar, dat op de export zal drukken.

Ook in **Japan** houdt de groei van de economische activiteit aan. Het bruto binnenlands product (BBP) steeg tijdens het eerste kwartaal 2010 met 1,2% in vergelijking met het vorige kwartaal, d.i. een hausse met 4,9% op jaarbasis (grafiek 2). Japan profiteert met name van de talrijke bestellingen die afkomstig zijn van de Aziatische opkomende landen die de export doen toenemen (in hoofdzaak de autosector en de elektronica). De gezinsconsumptie geeft eveneens blijk van een zekere vitaliteit, oorspronkelijk gesteund door de overheidsmaatregelen. Maar zelfs al trekt de activiteit weer aan, toch blijft het

werkloosheidspercentage stijgen en bereikte het in de maand mei 5,1%, terwijl de deflatie voortduurt. Japan dreigt eveneens de gevolgen te ondervinden van de oververhitting in de Aziatische opkomende economieën. Daarbij komt een zwakke begrotingssituatie. Bijgevolg voorziet het IMF voor 2011 hooguit een stabilisatie van de groei. Het Japanse BBP zal waarschijnlijk een stijging met 1,9% boeken in 2010 en met 2,0% in 2011.

Bij de **Aziatische opkomende landen** is de economische activiteit het sterkst. In China knoopte de activiteit weer aan met een overmatig groeitempo, waarbij het BBP met 11,9% steeg in vergelijking met hetzelfde kwartaal van vorig jaar. De sterke groei die voor al deze economieën werd genoteerd, jaagt de prijzen voor energie en basisproducten de hoogte in. Deze landen worden eveneens geconfronteerd met een massale kapitaalinstroom. De combinatie van deze bestanddelen leidt tot risico's van inflatoire spanningen. Er kunnen echter ook tekenen worden waargenomen voor een matiging van de economische activiteit. In China bijvoorbeeld neemt men momenteel een daling waar van de investeringen en van de kredietverstrekking. Ten gevolge van de spanningen op de vastgoedmarkt voerde de regering bovendien maatregelen in die bedoeld zijn om het dynamisme van de sector in te tomen. Tot slot zal de val van de euro de export naar Europa waarschijnlijk afremmen. Volgens de jongste vooruitzichten van het IMF zou de groei van de economische activiteit in China in 2011 10% moeten overschrijden, na groeipercentages van respectievelijk 8,7% en 9,9% in 2009 en 2010.

GRAFIEK 2 : Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's*

* Kwartaal-op-kwartaalgroei in volumes, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten, referentiejaar 2007
Bron: Eurostat, NBB en eigen berekeningen

Hoewel de groei van het BBP binnen de **eurozone** positief blijft, evolueert hij nog altijd tegen een weinig gestaag tempo. Nadat deze groei tijdens het laatste kwartaal 2009 gestagneerd was, bedroeg hij tijdens het eerste kwartaal 2010 0,2% in vergelijking met het vorige kwartaal (0,6% in vergelijking met hetzelfde kwartaal van vorig jaar) (grafiek 2). In tegenstelling met de Verenigde Staten en Japan vertoont de binnenlandse vraag van de eurozone geen enkel teken van herstel. De investering van de ondernemingen staat nog altijd in het rood (-1,1%) en de kans om daar dit jaar uit te geraken is gering. De gezinsconsumptie is tijdens het eerste kwartaal 2010 eveneens ingekrompen (-0,1%). De drastische begrotingsaanpassingen in een aantal landen van de eurozone en de voortdurend toenemende werkloosheid wegen op de inkomsten en zetten de gezinnen ertoe aan meer te sparen. Het werkloosheidspercentage dat in de maand november 9,9% bedroeg, steeg tot 10,1% in april 2010. Het is de export die het de eurozone mogelijk maakte het hoofd boven water te houden. In vergelijking met het vorige kwartaal steeg de export met 2,5%. Hij profiteerde met name van de economische kracht van de Aziatische opkomende landen en van de waardevermindering van de euro. De toename van de export stimuleert op zijn beurt de wederopbouw van de voorraden en de industriële productie en zodoende de benuttingsgraad van de productiecapaciteit. Hij blijft echter nog een flink stuk onder zijn peil van vóór de crisis.

De eurozone wordt sinds enkele maanden geconfronteerd met een van de moeilijkste begrotingssituaties. Een aantal lidstaten zagen hun tekort de hoogte inschieten. Het gemiddelde overheidstekort overschrijdt 6% van het BBP, de schuld-BBP-verhouding bedraagt meer dan 80% van het BBP. Heel wat lidstaten kondigden de toepassing aan van drastische maatregelen die beogen het overheidstekort weg te werken.

Er werd een samenwerkingsplan ingevoerd: de 16 lidstaten van de eurozone en de Europese Centrale Bank beloofden 500 miljard euro, aangevuld met 250 miljard euro van het IMF om de lidstaten te helpen die geen toegang kunnen krijgen tot de kapitaalmarkten om hun begrotingstekort te financieren. Het betreft echter slechts garanties en zeker geen concrete maatregelen. Er blijft dus twijfel bestaan over het feit of de fondsen die nodig zijn voor de toepassing ervan, effectief beschikbaar zijn.

Hoewel zij noodzakelijk zijn, zullen die maatregelen inzake begrotingsconsolidatie zeker wegen op een binnenlandse vraag die zich net aan het herstellen is. Hoewel het BBP de komende kwartalen zou moeten blijven stijgen, zal dat slechts tegen een gematigd tempo gebeuren. De belangrijkste groeifactor in de loop van de komende kwartalen zou de buitenlandse handel zijn, die verder zou moeten profiteren van de duidelijke waardevermindering van de euro. Volgens de jongste vooruit-

zichten van de Europese Commissie zou het BBP dit jaar met 0,9% moeten stijgen en volgend jaar met 1,5%.

De huidige stand van de Europese overheidsfinanciën en de gevolgen van de invoering van saneringsmaatregelen op het al broze economische herstel van de eurozone doen heel wat vrees rijzen en beïnvloeden de evolutie van bepaalde indicatoren. Het klimaat van onzekerheid weegt met name op het bedrijfs- en het gezinsvertrouwen in de eurozone. Hoewel de indicator van het vertrouwen van de bedrijfsleiders en van de consumenten van de eurozone in april voor het eerst sinds bijna twee jaar de grens van 100 punten overschreed, is hij in mei opnieuw gezakt.

De vrees betreffende de Europese overheidsfinanciën beïnvloeden eveneens de koers van de euro. Die blijft immers in waarde dalen in vergelijking met de Amerikaanse dollar, mede onder invloed van het conjunctuurverschil tussen de Verenigde Staten en Europa. De euro bereikte zijn laagste punt sinds 4 jaar. Een euro is momenteel gelijk aan 1,20 dollar, d.i. een daling met 10% sinds de publicatie van de laatste barometer (april 2010) (tabel 1).

TABEL 1 : Evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de euro

US dollars per euro		
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2009 - DEC	1,461	1,441
2010 - JAN	1,427	1,397
2010 - FEB	1,369	1,357
2010 - MRT	1,357	1,348
2010 - APR	1,341	1,332
2010 - MEI	1,257	1,231

Bron: ECB

Tot slot steeg de inflatie van 0,91% in februari tot 1,52% in april (tabel 2) onder impuls van een zwakke euro maar ook van een stijging van de olieprijs. Aangezien er veel kans bestaat dat de evolutie van deze twee variabelen tijdens de komende maanden zal voorduren, zal dat waarschijnlijk ook voor de inflatie gelden. Men zou echter niet onmiddellijk de 2% mogen overschrijden, aangezien met name de werkloosheidsgraad de loonsverhogingen beteugelt en de ondernemingen wegens het lage peil van de binnenlandse vraag maar weinig marge hebben om hun prijzen te verhogen.

In **België** is het herstel nog bescheidener dan het gemiddelde van de eurozone. De groei van zijn BBP bleef tijdens het eerste kwartaal 2010 vrijwel ongewijzigd, met een groei van 0,1% in vergelijking met het laat-

TABEL 2 : Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen in België en in de eurozone

	België		Eurozone	
	Index (2005 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)	Index (2005 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)
OKT - 2009	108,06	-0,97	108,44	-0,13
NOV - 2009	108,34	-0,12	108,57	0,47
DEC - 2009	108,52	0,26	108,91	0,92
JAN - 2010	108,34	0,00	108,08	0,99
FEB - 2010	108,87	0,14	108,43	0,91
MRT - 2010	109,07	0,91	109,41	1,44
APR - 2010	109,30	0,91	109,90	1,52
MEI - 2010	109,66	1,32	n.d.	n.d.
JUN - 2010 (e)	109,40	1,27	n.d.	n.d.
JUL - 2010 (e)	109,50	1,42	n.d.	n.d.
AUG - 2010 (e)	109,51	1,12	n.d.	n.d.
SEPT - 2010 (e)	109,73	1,59	n.d.	n.d.

(e) Schattingen

Bron: FPB, Eurostat en eigen berekeningen

ste kwartaal 2009. Het groeipercentage van de economische activiteit is niet alleen geringer dan dat van het vorige kwartaal (0,3%), maar de componenten van de vraag die daaraan hebben “deelgenomen” zijn volkomen verschillend (grafiek 2 en tabel 3). De groei van het BBP kon voor het eerst sinds meerdere kwartalen profiteren van een herstel van de privéconsumptie (0,5%). Wat het handelsverkeer betreft, bleef zowel de export als de import groeien, maar in verschillende verhoudingen in vergelijking met de vorige kwartalen. De groei van de import (2,4%) was groter dan die van de export (1,5%), wat gedeeltelijk toe te schrijven was aan de soberheidsmaatregelen die bij de voornaamste handelspartners van België werden ingevoerd en aan de toename van de nationale consumptie. De investeringen, ongeacht of het nu de gezinsinvesteringen in woningen dan wel de bedrijfsinvesteringen betreft, wegen nog altijd negatief op de evolutie van het BBP.

TABEL 3 : Kerncijfers voor België

	2009		2010		2011	2012
	IV	Totaal	I	Totaal		
Groeipercentage van het bbp in volume		-3,0		1,4	1,7	2,3
<i>in vergelijking met het vorige kwartaal</i>	0,3		0,1			
<i>in vergelijking met hetzelfde kwartaal het vorige jaar</i>	-0,8		1,0			
Groeipercentage van de componenten van het bbp in volume*						
<i>Uitgaven qua eindconsumptie van de particulieren</i>	-0,2	-1,5	0,5	0,8	1,2	1,8
<i>Uitgaven qua eindconsumptie van de overheid</i>	0,3	1,5	0,4	1,5	1,2	2,2
<i>Brutokapitaalvorming</i>	0,2	-4,1	-0,9	-1,4	3,0	3,1
<i>Uitvoer van goederen en diensten</i>	2,8	-10,9	1,5	4,7	3,7	4,6
<i>Invoer van goederen en diensten</i>	1,9	-11,1	2,4	3,8	3,6	4,5
Arbeidsmarkt						
<i>Tewerkstellingspercentage (Hermes gegevens)</i>		63,5		62,7	62,5	62,9
<i>Driemaandelijke tewerkstellingspercentage (EAK gegevens)</i>	61,8		n.d.			
<i>Werkloosheidspercentage (gestandaardiseerde definitie Eurostat)</i>	8,1	7,9	8,1	8,8	9,0	n.d.

De kwartaalcijfers betreffende het bbp en de componenten ervan zijn afkomstig van de gegevenssite van de NBB, Belgostat Online.

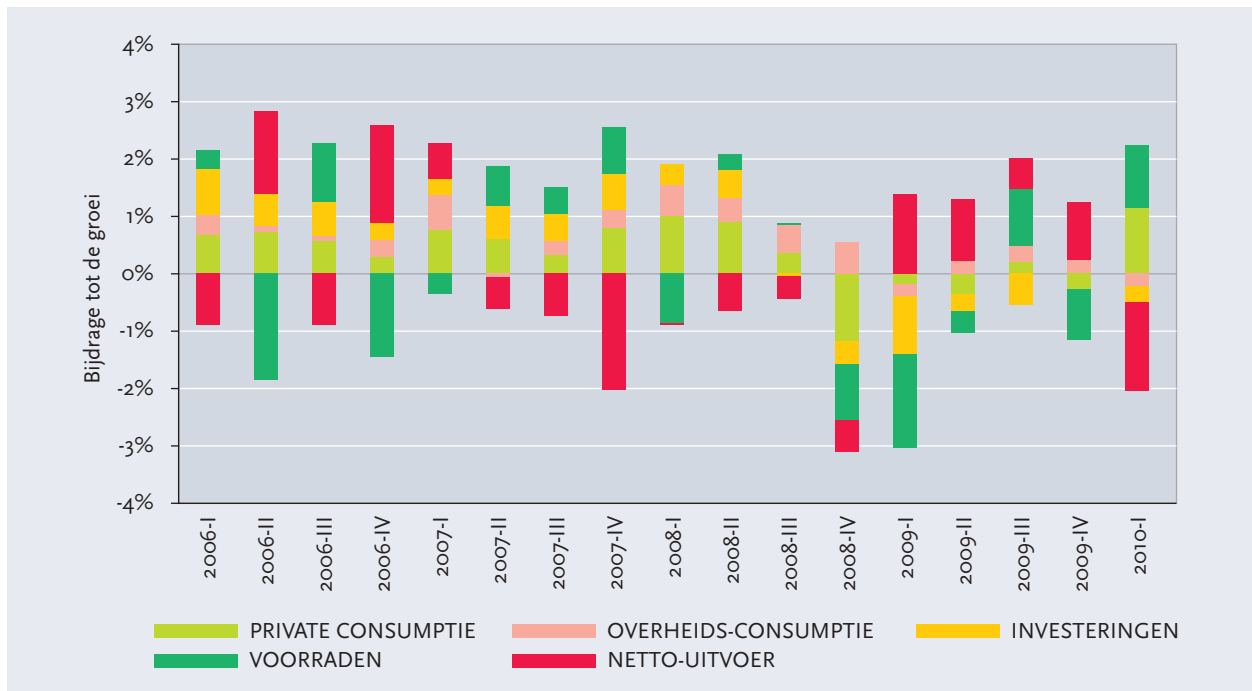
De jaarcijfers zijn prognoses die uitgaan van het federale Planbureau, “Economische prognoses 2010-2015”, Mei 2010.

De cijfers betreffende de arbeidsmarkt zijn afkomstig van de Enquête naar de arbeidskrachten.

* In vergelijking met hetzelfde kwartaal het vorige jaar voor de kwartaalcijfers

Bron: NBB, FPB, ADSEI

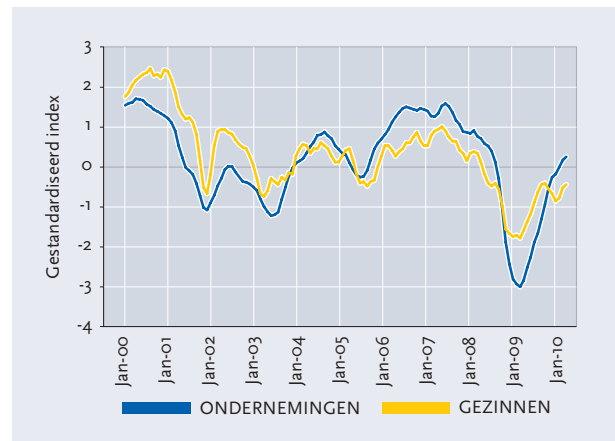
GRAFIEK 3 : Kwartaalevoluties van de componenten van het bbp, optiek uitgaven, 2006-2009 (België)

Bron: NBB en eigen berekeningen

Gelet op de jongste cijfers betreffende de vertrouwens-indicatoren (grafiek 4) zou het herstel moeten aanhouden ondanks het slechte gedrag van de netto-export. In vergelijking met de jongste publicatie van de barometer heeft het gezinsvertrouwen zich hersteld. De bedrijfsleiders van hun kant vinden beetje bij beetje hun optimisme van vóór de crisis terug. De indicator bevindt zich immers onder zijn langetermijngemiddelde, d.i. zijn hoogste peil sinds augustus 2008. In 2010 zal België waarschijnlijk weer aanknopen met een positieve groei, na een inkrimping met 3% in 2009. Hij zou van de orde van 1,4% moeten zijn en zou in hoofdzaak worden gesteund op een stijging van de export (4,7% in 2010, 3,7% in 2011) (tabel 3). De wijziging in de voorraden zou eveneens een positieve inbreng hebben in de economische groei (0,2 procentpunt), na de enorme voorraadvermindering van vorig jaar. De privéconsumptie van haar kant zou maar heel schoorvoetend weer aantrekken, en leiden tot een lichte vermindering van de spaarquote. Het beschikbare inkomen zal worden afgezwakt door het omvangrijke banenverlies en de niet-indexering van de lonen. De totale investering zou teruglopen (-1,4%), hoewel in mindere mate dan in 2009 wegens de bestaande ruime productie-overcapaciteit. In 2011 zou de investering opnieuw stijgen en zou de privéconsumptie zich herstellen. De groei zou 1,7% moeten bereiken (Federaal Planbureau, 2010).

GRAFIEK 4 : Conjunctuurenquêtes bij de ondernemingen en de consumenten, 2000-2010 (België)

Bron: NBB en eigen berekeningen

Ondanks het aarzelende economische herstel dat sinds half 2009 aan de gang is, blijft de situatie op de arbeidsmarkt verslechteren. Het banenverlies zal het hele jaar door aanhouden, maar tegen een tempo dat geleidelijk afzwakt en in 2010 zal uitkomen op 25 000 eenheden (tegenover 58 800 in 2009). Bovendien zal de groei van de Belgische economische activiteit in 2010 en 2011 ontoereikend zijn om te leiden tot een forse daling van

de werkloosheid. In totaal zou de werkloosheid in 2010 met 43 000 eenheden toenemen en in 2011 met 34 000 eenheden. De werkloosheidsgraad zal op dat ogenblik 13,9% bedragen. Hij zou pas vanaf 2013 langzaam beginnen dalen.

Na in 2009 een negatieve inflatie (-0,05%) te hebben gekend, knoopte België sinds het eind van hetzelfde jaar weer aan met een prijsstijging die voortvloeide uit een verhoging van de grondstofprijzen, onder meer een stijging van de oliekoers. Tijdens de eerste drie maanden van het jaar is de inflatie in België blijven toenemen en steeg van 0,1% in februari tot 1,3% in maart (tabel 2). In 2010 zou zij gemiddeld 1,4% moeten bedragen. Deze stijging zou de vrees voor inflatoire spanningen kunnen aanwakkeren. De inflatie zou echter niet uit de pan mogen rijzen. De grondstofprijzen zouden zich moeten stabiliseren en gelet op de huidige situatie op de arbeidsmarkt is geen enkele opwaartse loondruk voorzien.

Volgens de jongste prognoses van het Federaal Planbureau zou de inflatie in 2011 gemiddeld 1,8% moeten bedragen.

Het Belgische overheidstekort zou van 5,9% van het BBP in 2009 dalen tot 4,8% in 2010 en in 2011 opnieuw de grens van 5% overschrijden indien de regering geen maatregelen neemt om het terug te dringen. De schuldquote van zijn kant behoort tot de hoogste van de eurozone en zou volgens de jongste extrapolaties van het Federaal Planbureau van 96,6% van het BBP in 2009 stijgen tot 105,9% van het BBP in 2015. De gevolgen zijn zwaar en impliceren een aangroei van de rentekosten (die van 3,7 van het BBP in 2009 stijgen tot 4,5% in 2015). België zal aanzienlijke inspanningen moeten leveren om het overheidstekort tegen 2012 terug te brengen tot 3% van het BBP en om in 2015 opnieuw te komen tot een begrotingsevenwicht.

2. Conjunctuur in Brussel

2.1. Economische activiteit

Met een groei van 1,64% van het BBP qua volume behield de gewestelijke economische activiteit in 2008 een betere dynamiek dan op nationaal vlak, waar de opgetekende hausse maar 1,04% bedraagt. Dit verschil vloeit echter in hoofdzaak voort uit de gerichte aanpassing die werd doorgevoerd in de industrietak “fabricage van transportmaterieel” die verbonden is aan het Audi-dossier, dat het Gewest gericht een groeibonus biedt. Zodra met dit feit rekening wordt gehouden, komt het Brusselse groeipercentage in de buurt van dat van het Rijk. Het verbergt echter vrij uitgesproken verschillen per tak die elkaar uiteindelijk opheffen. Men kan erop wijzen dat de sterke blootstelling van Brussel aan de financiële sector in 2008 het globale economische dynamisme van het Gewest naar beneden haalde, hoewel de daling die voor de toegevoegde waarde werd opgetekend, procentueel ruimschoots groter was dan op nationaal vlak. Een ander opvallend punt, de heel goede houding van de tak “vastgoed, verhuur en andere diensten aan de ondernemingen”, de eerste qua volume zowel in het Brusselse Gewest

als in het Rijk. De groei van laatstgenoemde in Brussel bleek duidelijk groter dan die welke in 2008 in het Rijk werd waargenomen. Daarentegen was de groei in de tak “vervoer en communicatie” in het Gewest vanaf 2008 negatief, terwijl hij dat jaar op nationaal vlak positief was. Tot slot heeft het grotere belang van deze administratieve takken als schokdemper gefungeerd, aangezien die minder conjunctuurgevoelig zijn terwijl in de rest van het Rijk de agrarische toegevoegde waarde daalde, een effect dat zich in Brussel natuurlijk niet voordeed.

Voor 2009 verwacht men dat deze betere relatieve prestatie zich handhaaft, natuurlijk in een fel verslechterde context. De daling van het gewestelijk BBP zou bijgevolg kleiner moeten blijken te zijn dan de -3% die op nationaal vlak wordt vastgesteld. De dempende gevolgen van de Brusselse sectorale samenstelling zullen na die datum een omgekeerde uitwerking hebben, met vermoedelijk een enigszins minder uitgesproken herstel dan elders in het Rijk.

2.1.1. Analyse van de recente conjuncturele evoluties

De ramingen voor het eerste kwartaal van het jaar 2010 op nationaal vlak (tabel 3) tonen duidelijk het verwachte “gematigde herstel”. Het BBP groeit weliswaar opnieuw maar deze groei is slechts zwak. Bovendien stelt men vast dat dit herstel al van kwartaal tot kwartaal lijkt te verzwak-

ken. Hoewel dergelijke ramingen niet beschikbaar zijn op gewestniveau, kan men toch commentaar geven bij bepaalde posten voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, op basis van de nationale ramingen en de vergelijking van een reeks sleutelindicatoren op nationaal en regionaal vlak.

• Uitgavenbenadering

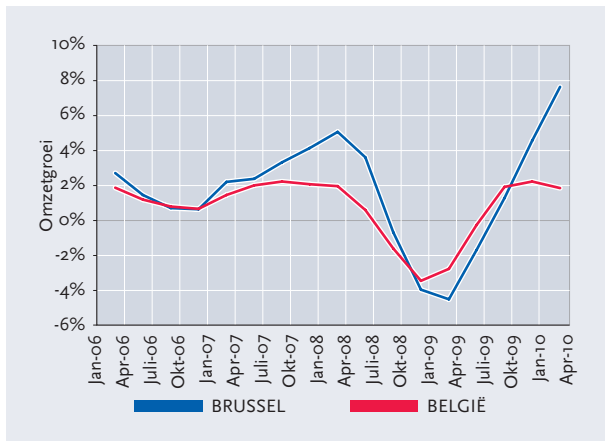
De uitgavenbenadering analyseert de evoluties van het BBP volgens grote uitgaven categorieën: finale consumptie, investering, verhoging van de voorraden, handelsbalans.

Privéconsumptie

De uitgaven voor privéconsumptie namen onder het eerste kwartaal voor het hele land duidelijk toe. Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) evolueren zij met 0,5% in vergelijking met het vierde kwartaal 2009. Deze opleving na een gematigd jaareinde 2009 valt op nationaal vlak samen met cijfers van de arbeidsmarkt die positiever zijn dan verwacht. De situatie in Brussel bleek vanuit dit oogpunt minder bemoedigend. Op de grafiek 5

stelt men echter vast dat de omzet van de takken die in hoofdzaak de privéconsumptie dienen bij het begin van dit jaar in Brussel dynamischer is dan in het Rijk. De grotere historische volatiliteit van deze indicator in het Brusselse Gewest staat niet toe een levendiger herstel van de consumptie te bevestigen. Bovendien tonen de evoluties van de enquêtes bij de consumenten geen opmerkelijkere verbetering in Brussel. Het behoud van de groei van de consumptie door de openbare besturen heeft in het Gewest, waar vele van hen gevestigd zijn, beslist een positieve rol gespeeld. Bijgevolg kan men ervan uitgaan dat globaal genomen de consumptie-uitgaven in het Gewest lichtjes meer zijn gestegen dan op het niveau van het Rijk.

GRAFIEK 5 : Kwartaalevolutie van de omzet in de takken die in hoofdzaak de privéconsumptie bedienen

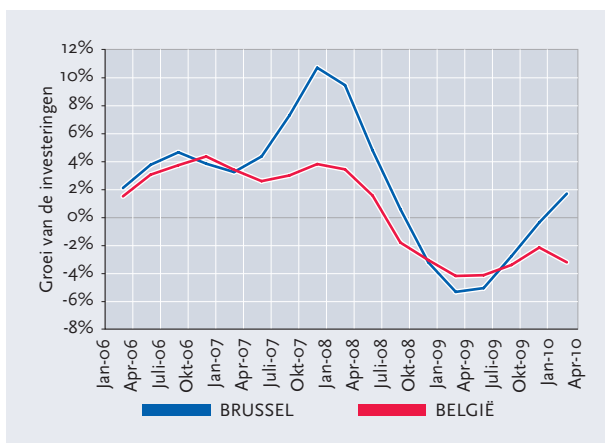

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Investeringen

De investeringen lopen tijdens het eerste kwartaal op nationaal vlak globaal terug. Nog in dit domein tonen de cijfers van de btw-statistieken een situatie die a priori lichtjes gunstiger is voor het Gewest wat investeringen in vaste activa betreft. Dit signaal wordt niet echt bevestigd door andere bronnen en moet omzichtig worden geïnterpreteerd. Men kan echter hopen op een lichtjes geringere daling van de totale investeringen in het Brusselse Gewest voor het eerste kwartaal in vergelijking met de rest van het land.

GRAFIEK 6 : Kwartaalevolutie van de totale investering

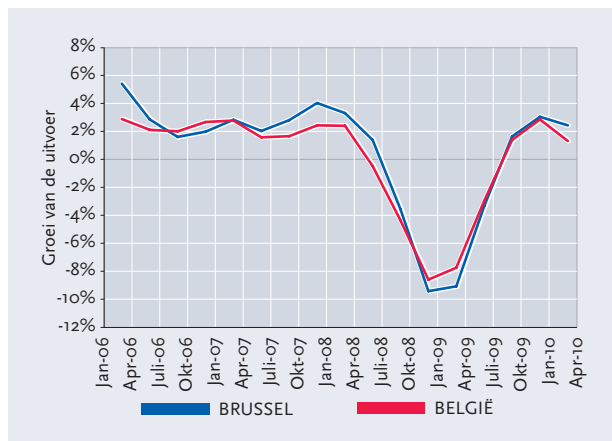
Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Export en import

De Belgische handelsbalans staat tijdens het eerste kwartaal 2010 in het rood. De import en export namen beide toe ten gevolge van een activiteitengroei in bepaalde industriële sectoren zoals de chemie. Maar hoewel de

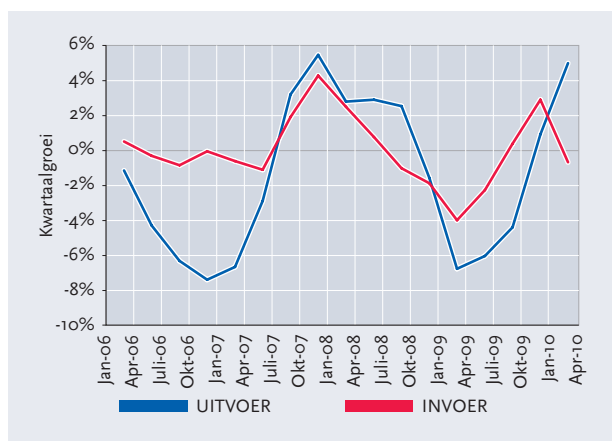
export naar landen buiten de EU sterk toeneemt, blijft die naar onze Europese partners achter. En wat de import betreft, is de situatie net andersom. Op dat vlak heeft België te lijden van het zwakke Europese herstel, vooral dan wat de vraag betreft, die sterk wordt vermindert door nieuwe veralgemeende soberheidsplannen op het oude continent, terwijl de Belgische binnenlandse vraag toeneemt. De situatie in Brussel is lichtjes verschillend wegens de zwakke industriële activiteit in het Gewest. Bijgevolg lijkt de import volgens de voorlopige berekeningen van de NBB tijdens het eerste kwartaal te zijn afgenomen. De export zou overigens een groei vertonen die gelijkwaardig is met die welke in België wordt vastgesteld, een indruk die bevestigd wordt door de btw-statistieken. Men kan dus stellen dat het Gewest tijdens het eerste kwartaal 2010 wat de handelsbalans betreft, meer zal hebben geprofiteerd van het herstel van zijn export en zodoende van de groei van het BBP.

GRAFIEK 7 : Kwartaalevolutie van de totale uitvoer

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 8 : Kwartaalevolutie van de totale invoer en uitvoer, Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: INR en eigen berekeningen

Voorraden

De enquêtes van de NBB bij de ondernemingen maken het mogelijk de voorraadschommelingen kwalitatief te beoordelen in de takken van de industrie en de handel. Vanuit dit standpunt lijkt het begin van de heraanleg van de voorraden die eind 2009 werd vastgesteld, zich zowel in de industrie als in de handel voort te zetten. Dit bevestigt de cijfers van het INR op nationaal vlak, waar de heraanleg van de voorraden tijdens het eerste kwartaal 2010 voor 0,4% bijdroeg tot de economische groei. De situatie zou gelijkaardig moeten zijn in Brussel, met een geringere weerslag gezien het kleinere belang van de industrie voor de economie van het Gewest.

• Productiebenadering

De productiebenadering analyseert de evoluties van het BBP volgens de bedrijfstakken die toegevoegde waarde voortbrengen.

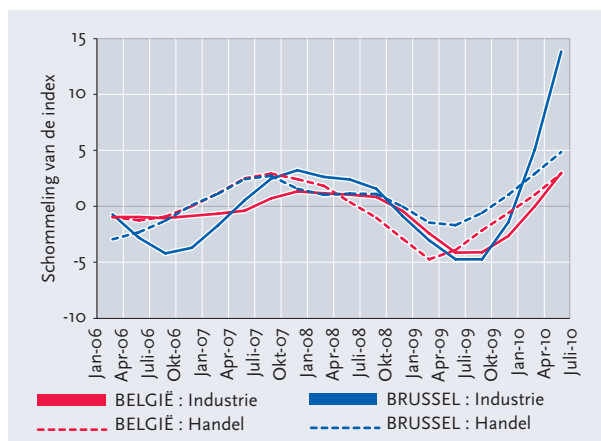
De hypothese van een permanente schok op de economische activiteit die in onze vorige publicaties werd geopperd, wordt niet weerlegd in de cijfers van de drie bijkomende maanden die voor deze publicatie beschikbaar zijn. Het vanzelfsprekend ontbreken van terugkeer naar de tendens van vóór de crisis in tal van activiteitstakken wijst daarop. Daardoor is het nog moeilijk de nieuwe tendentiële baan te bepalen, die welke zich baseert op de waarnemingen van na oktober 2008, d.i. minder dan 18 maanden en de tendenssprong die natuurlijkerwijze gepaard gaat met een uitgesproken negatieve conjunctuurfase. Na verloop van tijd zal het gemakkelijker zijn te bepalen wat onder de tendenssprong valt en wat van conjuncturele orde blijkt te zijn. De huidige ramingen van de economische cyclus zijn dus nog relatief broos en moeten omzichtig worden geïnterpreteerd.

Industrie

Na de relatieve misstap van de industriële takken eind 2009 wordt het eerste kwartaal van 2010 op nationaal vlak gekenmerkt door een nieuwe aanzienlijke groei van de activiteit in deze takken. Men vindt deze vaststelling terug in de cijfers van de nationale productie-index (grafiek 10) die gelet op de nieuwe tendens lijkt over te gaan naar een positieve conjunctuurstaat.

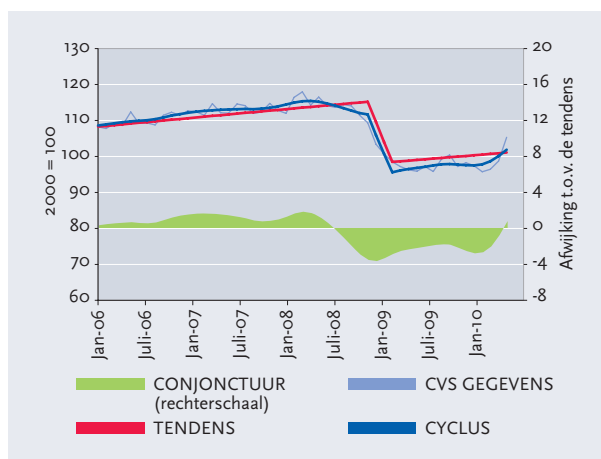
Dit conjunctuurherstel is ook merkbaar in het Gewest waar de omzet (grafiek 11) een vooruitgang toont die in het eerste kwartaal versnelt. Het samenvallen van deze opleving van de productie met de wederaanleg van de voorraden zet aan tot een bepaalde voorzichtigheid bij de

GRAFIEK 9 : Kwartaalevolutie van de beoordeling van de voorraden door de ondernemingen

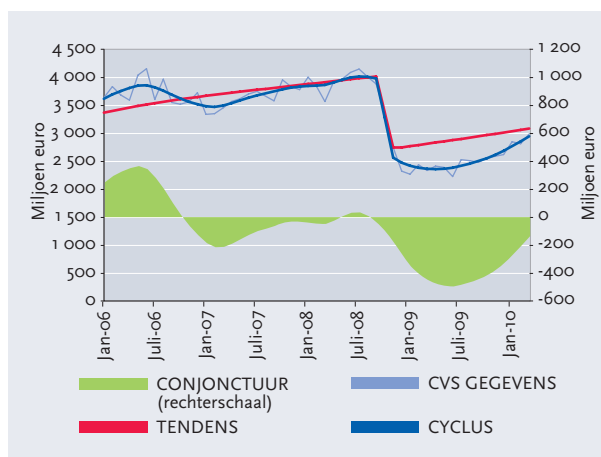
Bron: NBB en eigen berekeningen

GRAFIEK 10 : Conjuncturele evolutie van de nationale productie-index, industrie (2000=100)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 11 : Conjuncturele evolutie van de omzet, Industrie, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

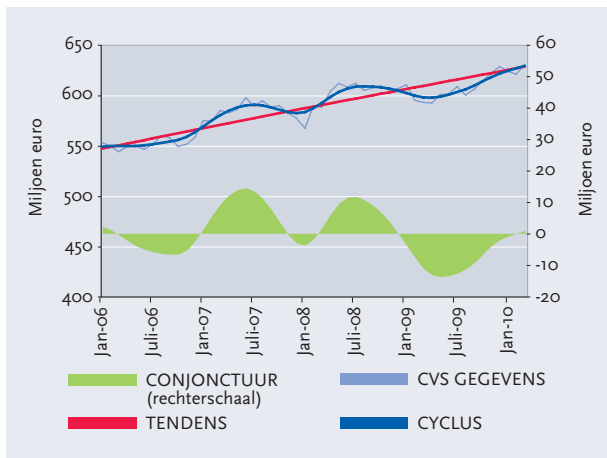
analyse van het herstel, maar deze wederaanleg van de voorraden kan a priori op zich het herstel van de industriële activiteit niet verklaren. Bovendien zou de productie van het nieuwe model bij Audi Vorst dat wel dra op de markt wordt gebracht en een bijzonder belang heeft voor het Gewest, een positieve weerslag moeten hebben op de omzet van de tak. De conjunctuurevolutie zou dus haar opwaartse beweging moeten aanhouden.

Handel

Deze tak wordt gekenmerkt door uitgesproken verschillen tussen groothandel en kleinhandel. Bij de groothandelsactiviteiten is het conjunctuurherstel tijdens het eerste kwartaal 2010 niet erg uitgesproken, terwijl de tendenssprong ruimschoots wordt bevestigd (grafiek 13). Wij herinneren eraan dat volgens de conjunctuurenquêtes de voorraden in deze tak duidelijk lijken toe te nemen. Deze gegevens schetsen een eerder negatief beeld voor de Brusselse groothandel, die op dit ogenblik moeite heeft om opnieuw een echte dynamiek te vinden.

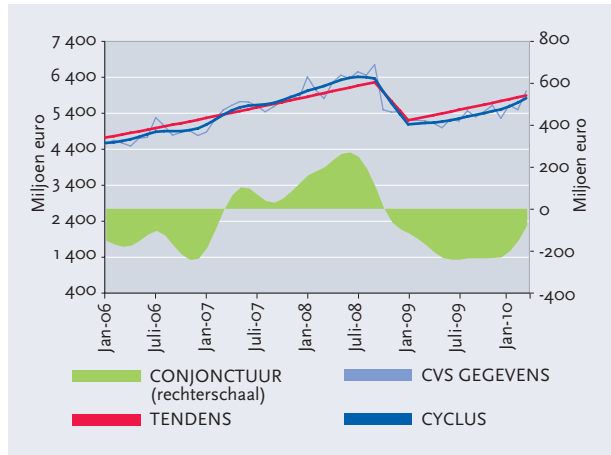
De kleinhandel is zoals steeds minder onderhevig aan de conjunctuurschommelingen, aangezien de evoluties van het peil van de eindprivéconsumptie op een natuurlijke manier minder sterk zijn in vergelijking met de economische activiteit in het algemeen. Zo lijkt na een duidelijke negatieve conjunctuurfase in 2009 het begin van 2010 in de tak, volgens de enquêtes bij de spelers van de tak, (grafiek 14) die een ongeveer neutraal geworden beoordeling van de vraagvooruitzichten tonen, eerder neutraal te zijn geweest. De recente verslechtering van het gezinsvertrouwen laat echter voor het tweede kwartaal gematigde evoluties vermoeden.

GRAFIEK 12 : Conjuncturele evolutie van de omzet, kleinhandel, BHG (miljoen euro)

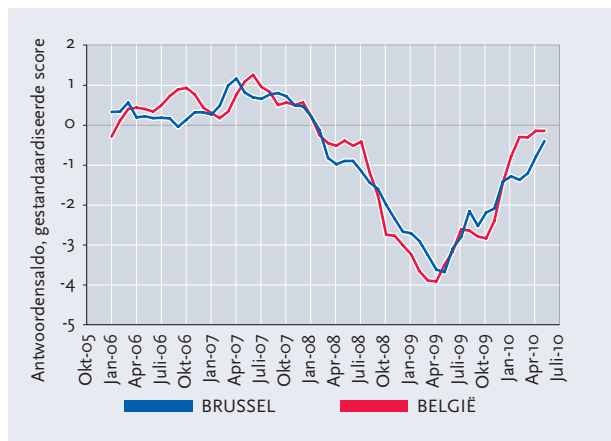
Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 13 : Conjuncturele evolutie van de omzet, groothandel, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 14 : Vooruitzichten inzake de vraag op drie maanden in de handel, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

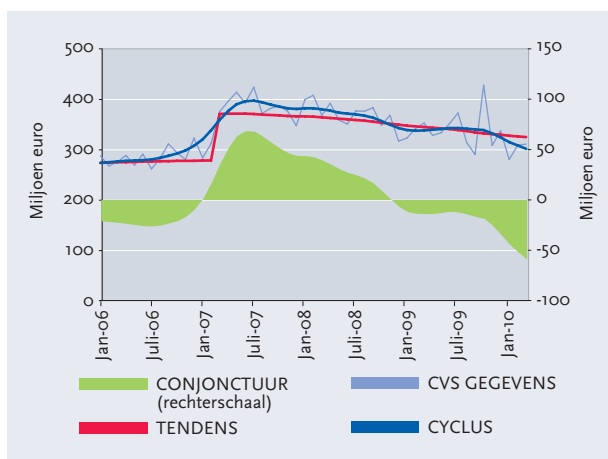
Bron: NBB en eigen berekeningen

Bouw

Naarmate nieuwe gegevens worden verkregen, wint de hypothese van een negatieve tendens voor de bouwactiviteit in Brussel (zoals die die al jarenlang in de industrie wordt waargenomen) aan geloofwaardigheid. Het is bijgevolg die tendens wij in aanmerking hebben genomen voor de conjunctuuranalyse van de omzet (grafiek 15). Deze negatieve tendens sinds begin 2007 verhult gedeeltelijk de conjunctuurevoluties. Het lijkt echter duidelijk dat het eerste kwartaal 2010 negatief was. Deze ongunstige conjunctuur die op nationaal vlak duidelijk zichtbaar is in termen van toegevoegde waarde, kan duidelijk voor een groot deel worden verklaard door de slechte weersomstandigheden waarmee de tak had af te rekenen. Men zal moeten afwachten wat in de volgende kwartalen de omvang van de inhaalbeweging zal zijn. Gelet op de antwoorden op de enquêtes lijken de order-

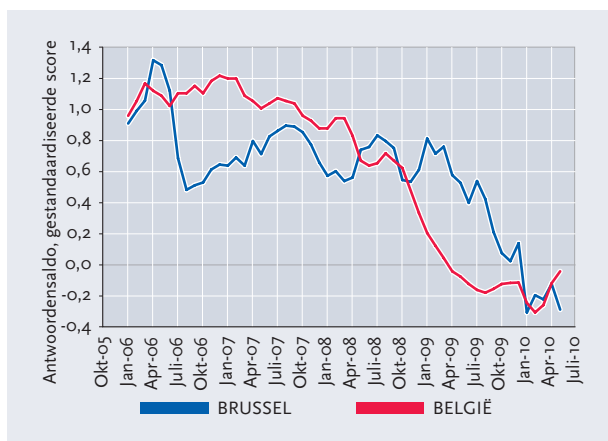
boekjes niet noodzakelijk goed gevuld (grafiek 16), wat, afgezien van de slechte weersomstandigheden, wijst op een zwakke vraag. Getuige daarvan op nationaal vlak de achteruitgang van de investering in gezinswoningen.

GRAFIEK 15¹ : Conjuncturele evolutie van de omzet, bouw, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 16 : Evaluatie van de orderboekjes in de bouw, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

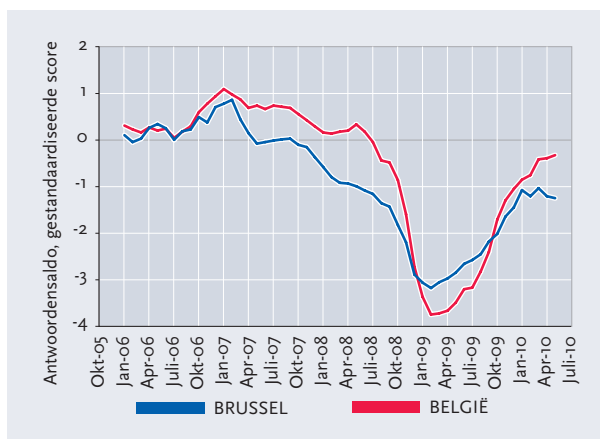
Bron: NBB en eigen berekeningen

Niet-financiële commerciële diensten

Volgens de enquêtes bij de ondernemingen geven de activiteitsvooruitzichten bij de dienstens een onderbreking aan van de verbetering die sinds begin 2009 aan de gang is. Volgens de spelers van de dienstentakken zijn de vooruitzichten in Brussel sinds januari 2010 vrij negatief. Deze indrukken worden bevestigd door de

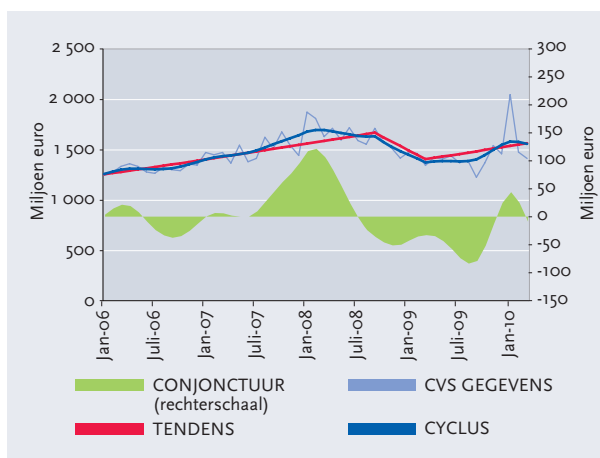
omzetgegevens van twee van de belangrijkste takken van dienstverlening aan de ondernemingen in het Brusselse Gewest, namelijk “vervoer en communicatie” (grafiek 18) en “vastgoed, verhuring en andere diensten aan de ondernemingen” (grafiek 19). Hoewel de tweede helft van 2009 zich onderscheidde door een stijging in de conjunctuurcyclus, werd deze evolutie begin 2010 omgegooid zodat het eerste kwartaal werd afgesloten met matige cijfers. Deze vaststelling sluit aan bij de informatie van de INR op nationaal vlak, die wijst op een stagnatie van de dienstenactiviteit, gemeten aan de hand van de toegevoegde waarde tijdens het eerste kwartaal. Op grond van wat voorafgaat, zou deze stagnatie zich kunnen uiten in een lichte daling op Gewestniveau.

GRAFIEK 17 : Activiteitsvooruitzichten bij de diensten, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

Bron: NBB en eigen berekeningen

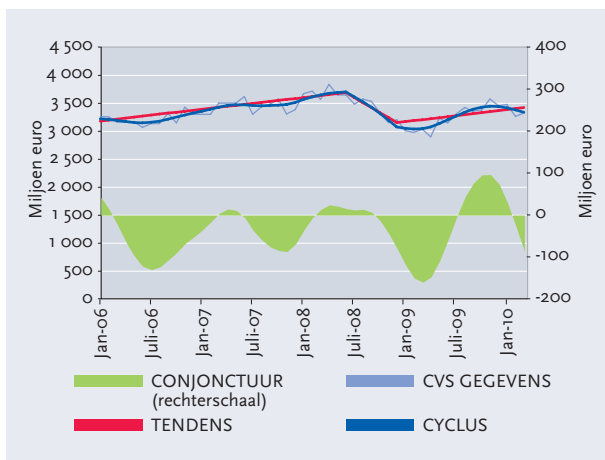
GRAFIEK 18 : Conjuncturele evolutie van de omzet, vervoer en communicatie, BHG, (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

¹ CVS-gegevens = Gegevens gecorrigeerd met de seizoensschommelingen.

GRAFIEK 19 : Conjuncturele evolutie van de omzet, vastgoed, verhuuring en diensten aan de ondernemingen, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Financiële diensten

Wat de financiële diensten betreft, is de situatie in Brussel binnen het Rijk heel specifiek. Niet alleen is de concentratie van dit soort activiteiten er groter, maar zij is ook van een andere aard. De aanwezigheid van centrale of regionale zetels van grote instellingen leidt tot grootbank- en beleggingsactiviteiten waarvan de kenmerken sterk verschillen van de commerciële en kleinhandelsactiviteiten die de overhand hebben in de rest van het land.

Het is moeilijker om deze bedrijfstak kwantitatief te vatten, omdat deze diensten globaal genomen niet onderworpen zijn aan de btw. Niettemin kan men daaruit meerdere kwantitatieve en kwalitatieve aanwijzingen halen die het mogelijk maken de recente evolutie binnen de bedrijfstak af te bakenen.

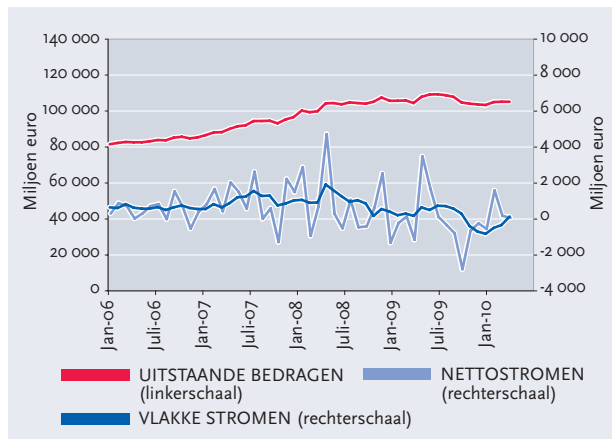
De bemiddelingsmarge, een van de belangrijkste gegevens voor het bepalen van de toegevoegde waarde voor deze tak, wordt bepaald door de omvang van de uitstaande bedragen en het renteverval tussen leningen op middenlange of op lange termijn (hier vertegenwoordigd door de rentevoet op de staatsleningen op 10 jaar)

2.1.2. Aanvullende analyses

De dynamiek inzake het creëren en de verdwijning van de ondernemingen is een goede indicator voor de richting die de economische conjunctuur uitgaat. De evolutie van de nettocreatie (oprichtingen min faillissementen) had sterk te lijden van de crisis. Het dieptepunt van deze negatieve golf lijkt half 2009 te zijn bereikt, aangezien de evolutie op jaarbasis sindsdien in opgaande lijn gaat en zich tijdens het eerste kwartaal

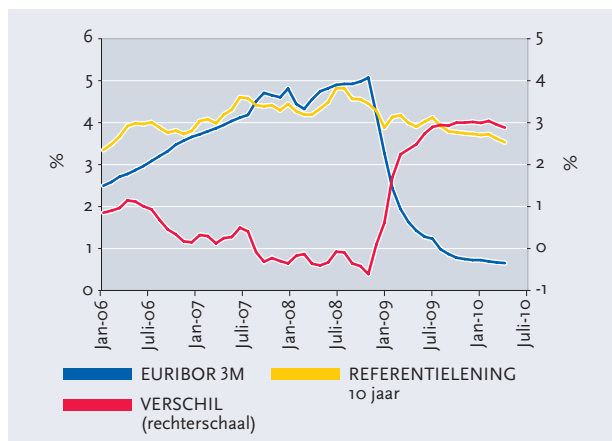
en de interbankenfinanciering op korte termijn (Euribor op 3 maanden). Op dit vlak stelt men begin 2010 een stabilisatie van de uitstaande bedragen vast, na een vrij uitgesproken daling in 2009. Het renteverval blijft trouwens hoog, in de buurt van 3%. Inzake toegevoegde waarde is de situatie dus waarschijnlijk gunstig voor de financiële instellingen.

GRAFIEK 20 : Uitstaande bedragen en effectieve kredietstromen, België (miljoen euro)

Bron: NBB en eigen berekeningen

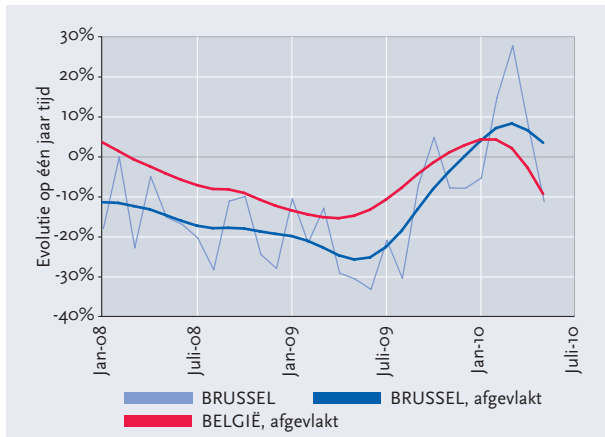
GRAFIEK 21 : Referentierentevoet voor de bankbemiddelingsmarge

Bron: NBB en eigen berekeningen

2010 op positief gebied waagde. De jongste cijfers (mei 2010) zijn niet erg bemoedigend, maar ze moeten met de gebruikelijke omzichtigheid worden benaderd, gelet op de frequente opwaartse herzieningen tijdens de maanden na de eerste bekendmaking. Men kan echter zonder al te veel risico nu al stellen dat het schoorvoetende herstel dat bij het begin van het jaar werd waargenomen het globale beeld dat voortvloeit uit de crisis,

GRAFIEK 22 : Jaarlijkse evolutie van het nettoaantal opgerichte ondernemingen (percentage)

Bron : Graydon en eigen berekeningen

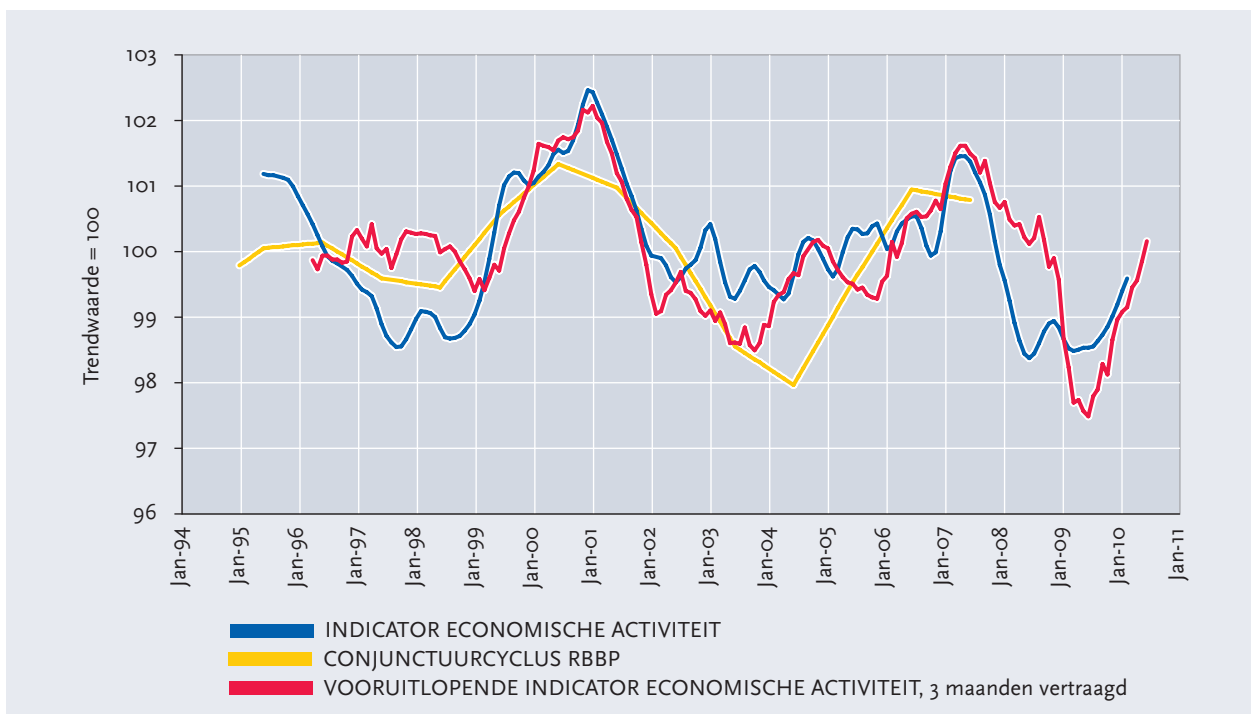
namelijk een uiterst zwakke dynamiek, niet verandert. De huidige situatie laat geen echt herstel vermoeden, in elk geval geen herstel dat het zou mogelijk maken het aan de crisis verbonden activiteitenverlies goed te maken.

2.1.3. Samengevoegde conjunctuurindicatoren

Alle commentaren die in de vorige onderdelen werden voorgesteld, schetsen het beeld van een gematigd begin van het jaar 2010 na een jaar 2009 dat sterk werd gekenmerkt door de negatieve conjunctuur in Brussel. Het duidelijkere herstel van de industriële activiteit geldt slechts in zeer geringe mate voor het Brusselse Gewest dat in zekere mate lijdt onder een stag-

natie bij de dienstenactiviteiten. De vooruitzichten die daaruit kunnen worden afgeleid, zijn uiteindelijk onzeker en houden verband met de terugkeer van het gezinsvertrouwen en het geheel van de onzekerheden die voortvloeien uit de problematische perceptie, die tal van economische spelers hebben van de toestand van de overheidsfinanciën.

GRAFIEK 23 : Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, NBB en eigen berekeningen

De samengevoegde (samenvallende en vooruitlopende) conjunctuurindicatoren² voor het Gewest (grafiek 23) bevestigen de stabilisatie van de economische activiteit, rekening houdend met de permanente schok van de crisis. Volgens deze indicatoren zou de conjunctuursituatie

ongeveer in de helft van 2010 terugkeren naar het tendentiële niveau, wetende dat deze tendens rekening houdt met de permanente schok in kwestie. Men zou dus geen markante conjunctuurversnelling waarnemen, die verbonden is aan een inhaalbeweging naar de activiteitsniveaus van vóór de crisis.

2.2. Arbeidsmarkt

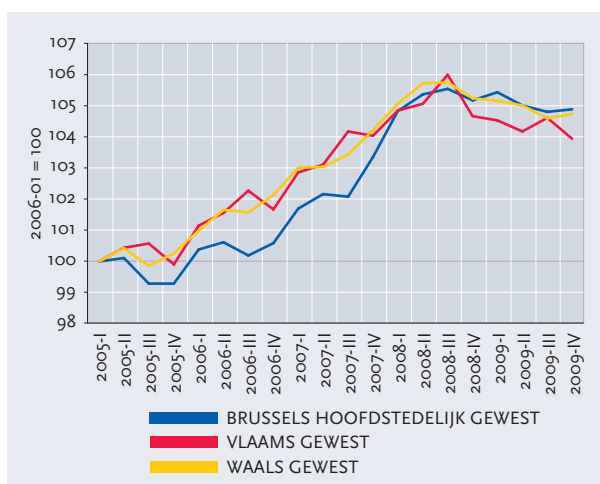
• Huidige situatie

Werkgelegenheid

De grafiek 24 schetst de gewestelijke evolutie van het aantal werknemers los van hun plaats van tewerkstelling. Men kan een daling vaststellen van het aantal personen dat sinds het vierde kwartaal 2008 een betrekking heeft in het Vlaamse en het Waalse Gewest. Dezelfde beweging wordt waargenomen in Brussel, maar met twee kwartalen vertraging. Het banenverlies was groter bij de inwoners van het Vlaamse en het Waalse Gewest, met name omdat laatstgenoemden meer gericht zijn op de industrie, die door de crisis zwaar werd getroffen. Brussel is echter meer gespecialiseerd in de dienstensector, die in een crisisperiode traditioneel als laatste getroffen wordt. De daling van de binnenlandse werkgelegenheid was dus groter in het Vlaamse en het Waalse Gewest, waardoor in hoofdzaak de Vlaamse en Waalse werknemers werden getroffen. In absolute cijfers blijft het Brusselse pendelverkeer naar de twee andere gewesten immers vrij gering.

Tijdens het vierde kwartaal 2009 daalde het aantal werknemers dat in het Vlaamse Gewest woont met 0,7%. De situatie stabiliseerde zich min of meer in de twee andere gewesten; daar stelde men geen banenverlies vast. Integendeel, het aantal werknemers in het Waalse Gewest steeg met 0,5% en in het Brusselse Gewest met 0,3%. Wat laatstgenoemd gewest betreft, is het moeilijk uit te maken of deze stabilisatie zich de volgende kwartalen zal omzetten in een herstel of in een daling. Wanneer men zich baseert op gewestelijke extrapolaties van het Planbureau, zal men in 2010 heel waarschijnlijk nog een banenverlies vaststellen bij de tewerkgestelde beroepsbevolking. Deze conclusie wordt versterkt door het feit dat de verschuivingen van de beroepsbevolking die in Brussel woont, met enkele kwartalen vertraging lijken te reageren in vergelijking met die van het Vlaamse Gewest. Volgens het Federaal Planbureau zou men moeten wachten tot 2011 opdat de tewerkgestelde beroepsbevolking met een verschil van enkele maanden in vergelijking met het herstel van de economische activiteit in elk gewest een groeitempo zou terugvinden, dat vergelijkbaar is met datgene dat in het verleden werd waargenomen.

GRAFIEK 24 : Gewestelijke evoluties van het aantal werknemers

Bron: RSZ en eigen berekeningen

Ook in de grafiek 25 wijst niets op een herstel van de werkgelegenheid in Brussel tijdens de volgende maanden. Deze grafiek schetst de evolutie van het aantal uitzendenden dat in Brussel en op nationaal niveau werd gepresteerd. Deze indicator is uiterst conjunctuurgevoelig en bezit daardoor een vooruitlopend karakter in vergelijking met het geheel van de arbeidsmarkt. De sector van de uitzendarbeid wordt sinds de tweede helft van het jaar 2008 zwaar getroffen door de crisis.

Tot het derde kwartaal 2009 werd de uitzendactiviteit in Brussel minder erg getroffen in vergelijking met België in zijn geheel. Jammer genoeg is dat op basis van de laatste beschikbare gegevens met betrekking tot het vierde kwartaal 2009 niet langer het geval. De twee indicatoren, de nationale en de Brusselse, zijn samengevallen ten gevolge van de stabilisatie van de daling op nationaal vlak. In Brussel heeft de achteruitgang zich echter voortgezet, omdat de ondernemingen nog steeds minder een beroep doen op uitzendkrachten. Maar dat vormde een duidelijk geringere daling dan tijdens de vorige kwarta-

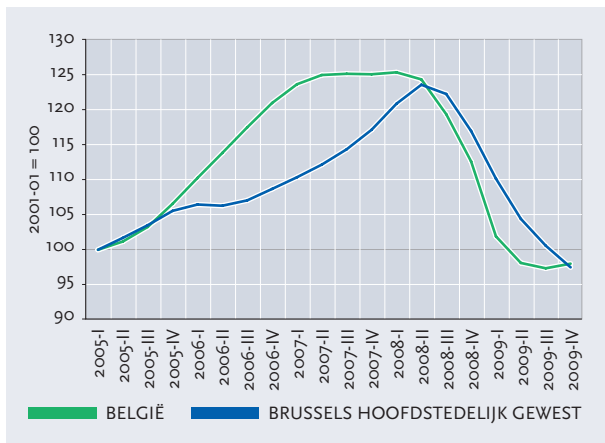
² Zie glossarium.

len. De afremming van de daling is het gevolg van het herstel dat werd vastgesteld in het arbeiderssegment. Terwijl men bij de bedienden een daling met -4,4% noteert, tegenover een stijging met 0,9% bij de arbeiders.

In vergelijking met het hoogtepunt dat in 2008 werd bereikt, daalde het aantal uren dat in de uitzendsector werd gepresteerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 21%.

Na een periode van vermindering neemt men nu al meerdere kwartalen een stabilisatie waar van de uitzendactiviteit in België. Wij verwachten dat dit verschijnsel zich de volgende kwartalen in Brussel zal uitbreiden. Maar in ieder geval geven de huidige resultaten aan dat het in Brussel niet vóór de tweede helft van 2010 tot een algemeen herstel van de werkgelegenheid zal komen.

GRAFIEK 25 : Evolutie van het aantal gepresteerde uren in de uitzending sector

Bron: Federgon en eigen berekeningen

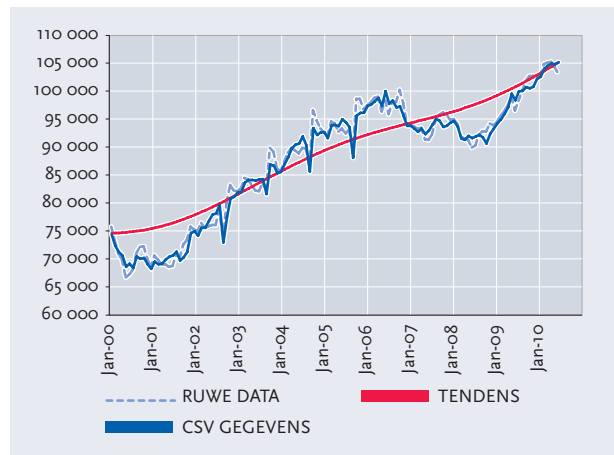
Werkloosheid

Het aantal niet-werkende werkzoekenden kent sinds mei 2008 een vrijwel onafgebroken stijging. Deze groei werd voortgezet tijdens het eerste kwartaal 2010. Gemiddeld telde men in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 102 467 NWWZ, d.i. een driemaandelijkse toename met 2,2%. Deze driemaandelijkse aangroei van het aantal werklozen is hoger dan de vorige (1,2%).

In de maanden april en mei daalde het aantal werklozen echter. In mei 2010 telde men 102 858 niet-werkende werkzoekenden, d.i. een daling met 2% sinds het dieptepunt in maart 2010. Deze daling is echter uitsluitend toe te schrijven aan de seizoens-effecten. Op basis van de grafiek 26 kan men immers vaststellen dat op het ogenblik dat wordt overgegaan naar de niet-seizoensgebonden reeks, deze daling verdwijnt. Het aantal NWWZ is een

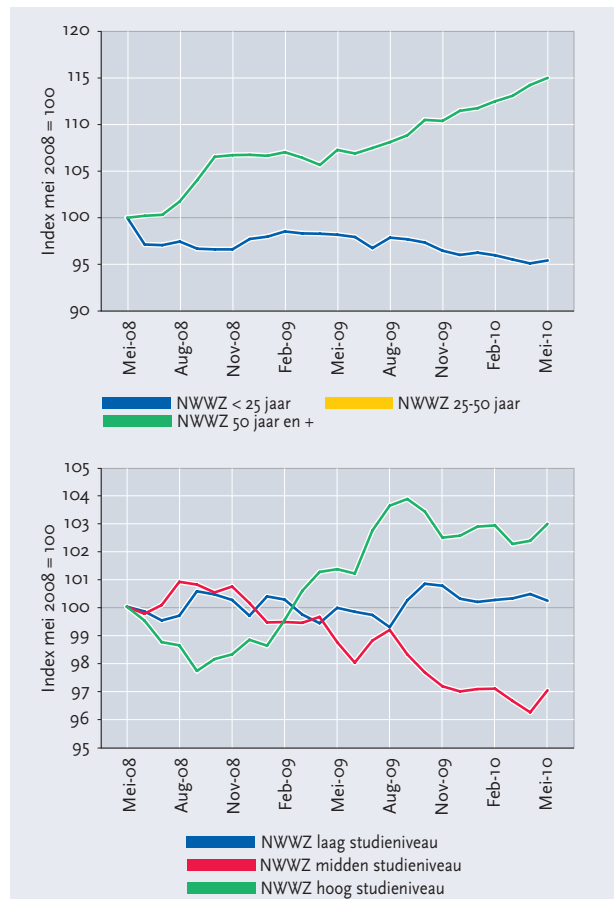
variabele die sterk onderhevig is aan de seizoens-effecten die doorgaans tijdens het tweede en het vierde kwartaal van een jaar een daling van het aantal NWWZ impliceren.

GRAFIEK 26 : Evolutie van het aantal NWWZ's in Brussel, 2000 - 2010

Bron: Actiris en eigen berekeningen

GRAFIEK 27 : Evolutie van het aandeel van de NWWZ's per leeftijdsklasse en opleidingsniveau, index mei 2008 = 100

Bron: Actiris en eigen berekeningen

Zoals uiteengezet in de vorige publicatie worden bepaalde categorieën van werkzoekenden meer dan andere getroffen door de vertraging van de economische activiteit op het Brusselse grondgebied. De grafiek 27 toont de evolutie van het aandeel van de NWWZ per leeftijdscategorie en opleidingsniveau sinds mei 2008, toen de werkloosheidstendens opnieuw begon te stijgen. In vergelijking met de barometer van april 2010 kan men waarnemen dat het aandeel van de werklozen ouder dan 50 jaar blijft toenemen. Dit wijst erop dat de ondernemingen in tijden van crisis massaal de oudsten blijven ontslaan, aangezien laatstgenoemden voor een grotere kostenverlaging zorgen. Zodra zij werkloos is, is het ook deze categorie die wordt geconfronteerd met grote moeilijkheden bij het vinden van een nieuwe baan. Deze twee

elementen verklaren de stijging van het aandeel van de oudere werklozen in de totaliteit van de NWWZ sinds mei 2008.

De grafiek betreffende het studieniveau toont ons dat op de arbeidsmarkt de laaggeschoolden het eerst door de crisis worden getroffen. Aangezien de economische en financiële crisis nu al een tijdje aan de gang is, blijven de ontslagen voortduren en blijven zij hoe langer hoe meer geschoolde werknemers treffen. De toename van het aandeel van meer geschoolde werknemers vanaf september 2008 wordt verklaard door het feit dat voor deze categorie het aantal NWWZ gering is in vergelijking met het aantal tewerkgestelden. Een toename van het aantal NWWZ uit zich snel in een aanzienlijke stijging van de index.

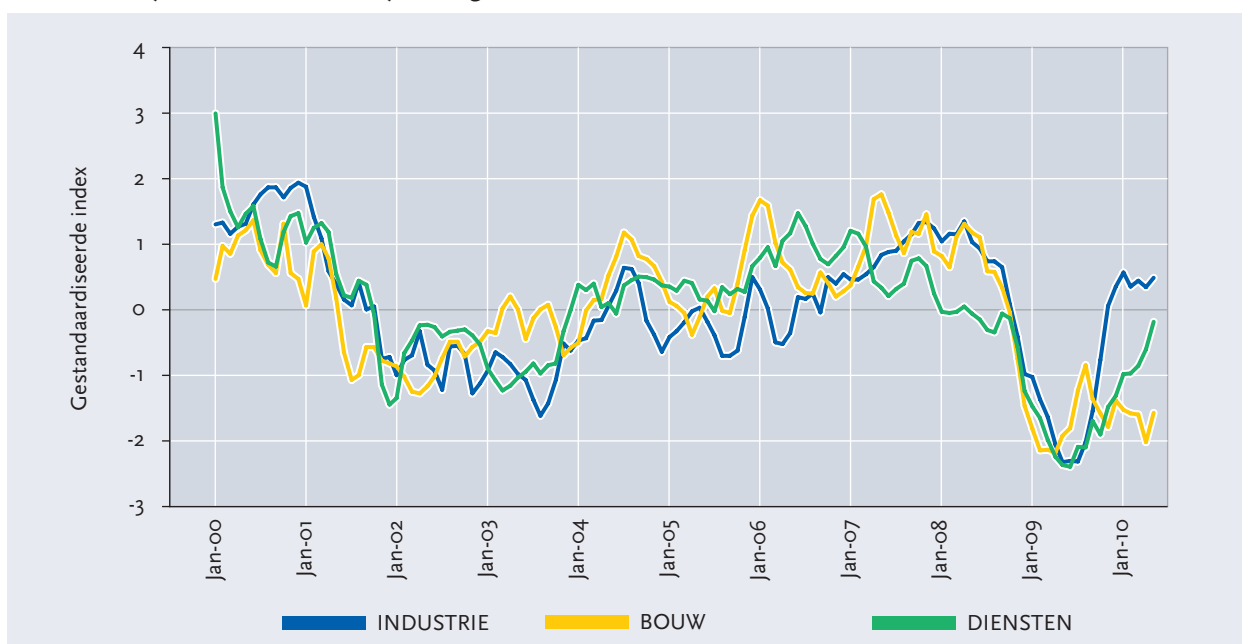
• Vooruitzichten

Werkgelegenheid

De conjunctuurenquêtes van de NBB³ bevatten specifieke vragen met betrekking tot de werkgelegenheidsprognoses in de sectoren van de industrie, de bouw en de zakelijke dienstverlening voor de komende drie maanden. De samenvoeging van de resultaten wordt weergegeven in de grafiek 28. Het moreel van de bedrijfsleiders van de drie sectoren was het laagst half 2009. Sindsdien tekende zich een ommekomst af in de evolutie van de drie indicatoren, maar de ondernemers reageerden verschillend op het herstel van de economische activiteit naargelang de betrokken sector. De ommekomst die in de dienstensector werd waargenomen,

wordt volgens de gegevens van de laatste drie beschikbare maanden bevestigd. De indicator is momenteel niet ver meer verwijderd van zijn langetermijngemiddelde, de ondernemers in de dienstensector lijken klaar om personeel aan te werven. Anderzijds was er de jongste drie maanden zowel in de tak van de industrie als in die van de bouw een stabilisatie van de situatie waar te nemen. De interpretatie van deze stabilisatie is echter niet identiek. De werkgelegenheidsvooruitzichten zijn somberder in de bouw, wat laat vermoeden dat het banenverlies in die sector zich de komende maanden zal voortzetten.

GRAFIEK 28 : Vooruitzichten betreffende de werkgelegenheid in de belangrijkste sectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voortschrijdende gemiddelden

Bron: NBB en eigen berekeningen

³ Zie glossarium.

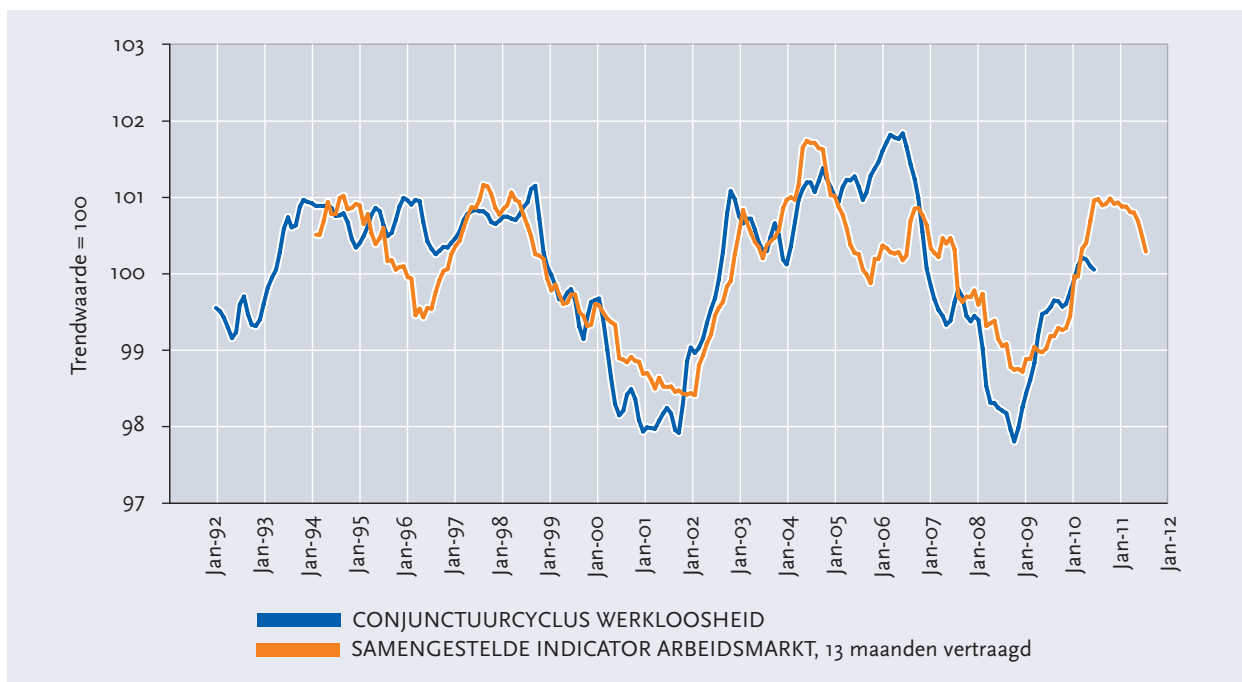
Werkloosheid

De grafiek 29 vergelijkt de evolutie van de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt⁴, vertraagd met 13 maanden, met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Gewest. Men kan allereerst een ommekeer waarnemen van de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in Brussel. Hij vertoont sinds de maand maart na een hausse van ongeveer een jaar immers een neerwaartse trend. Hoewel deze ommekeer van de situatie de uiting is van een conjunctuuropleving, mag men deze daling echter niet interpreteren als een echt teken van herstel van de arbeidsmarkt. De conjunctuurcyclus van een variabele wordt immers bepaald in vergelijking met

de tendens ervan. De tendens van het aantal NWWZ is echter nog altijd opwaarts gericht (grafiek 26). Concreet betekent dit dat in Brussel het aantal werklozen nog altijd in stijgende lijn gaat, zelfs al liggen de huidige cijfers lichtjes onder de tendens.

De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt verlengt de neerwaartse beweging van de conjunctuurcomponent van het aantal NWWZ. Dit zou er dus op wijzen dat de conjunctuuropleving zou voortduren tot eind 2010. Het is nog te vroeg om te zeggen of deze conjunctuurverbetering het aantal NWWZ structureel zal doen afnemen.

GRAFIEK 29 : Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Actiris, NBB en eigen berekeningen

⁴ Zie glossarium.

3. Dossier: De inkomens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het mechanisme van de terugvloeiing van de aanzienlijke rijkdom die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt voortgebracht naar de inwoners ervan, is al jarenlang vastgelopen. Het verschil tussen het aandeel van het Belgische BBP dat in Brussel wordt gegenereerd en het aandeel van de inkomsten dat terugvloeit naar de Brusselaars, blijft gestaag groeien ten nadele van laatstgenoemden.

Deze situatie wordt gedeeltelijk verklaard door de geringe Brusselse tewerkstellingsgraad in een Gewest dat over tal van arbeidsplaatsen beschikt. Deze paradox is niet eigen aan Brussel, hoewel hij er bijzonder uitgesproken is. Weinig grote Europese steden (28% van de steden van de stedelijke audit) hebben tewerkstellings-

graden boven het nationale gemiddelde van hun respectieve staat (Europese Commissie, 2007).

De problematiek van de inkomens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is dus erg cruciaal. Men moet teruggrijpen naar tal van verschillende gegevensbronnen om dit probleem te illustreren en elke bron werpt daar een bijzonder licht op. Dit dossier zal daar enkele van bestuderen, zowel op gewestelijk als op gemeentelijk vlak. Wij zullen achtereenvolgens de gewestelijke boekhouding (gewestelijk niveau), de belastingstatistiek (gewestelijk niveau en gemeentelijk niveau), de loonstatistieken van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ) en het leefloon behandelen.

3.1. Structuur van de inkomsten volgens de gewestelijke boekhouding

De gewestelijke boekhouding is een belangrijke bron van informatie over de inkomsten. De cijfers van de gewestelijke boekhouding zijn van nature samengevoegd, enkel de totale bedragen zijn beschikbaar en enkel voor de gewesten. Anderzijds vermelden zij alle inkomstenbronnen en bestrijken zij de hele bevolking.. Het duurt echter langer vooraleer ze beschikbaar zijn.

De hier voorgestelde structuur van de inkomstenrekening van de gezinnen werd om opmaakredenen in ruime mate vereenvoudigd op het vlak van de specificatie die beschikbaar is op basis van de publicaties van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) en van de administratieve bronnen (RVA, RSZ, RVP, RIZIV...). Daarin onderscheidt men enerzijds de inkomsten, anderzijds de personenbelastingen en andere gewone belastingen, alsook het doorgaans negatieve saldo van de andere gewone overdrachten⁵.

Bij de inkomsten onderscheiden wij:

- de inkomsten uit arbeid, na aftrek van sociale bijdragen;
- de inkomsten uit vermogen (inclusief de inkomsten van vastgoed), na aftrek van intrestkosten;
- de vervangingsinkomsten (werkloosheid, loopbaanonderbreking, fonds voor bestaanszekerheid);
- de uitkeringen bij het begin en het einde van het leven (pensioenen en kinderbijslag, brugpensioenen, aanvullende pensioenen, oorlogspensioenen, gewaarborgd inkomen voor de bejaarden);

- de andere sociale uitkeringen (ziekte-invaliditeit, gehandicapten, leefloon...).

Het saldo van al deze inkomsten en van de belastingen en andere overdrachten vormt het beschikbare inkomen van de gezinnen in de zin van de gewestelijke boekhouding. Bij het opstellen van deze categorieën is het moeilijk bepaalde onderscheiden precies weer te geven op basis van de beschikbare bronnen; deze verschillende categorieën moeten bijgevolg ruim worden geïnterpreteerd. Bijgevolg zorgen bepaalde extrapolaties of ramingen die nodig zijn om tot een onderverdeling te komen ervoor, dat de voorgestelde cijfers lichtjes kunnen verschillen van die die in de officiële rekeningen worden bekendgemaakt.

Voor deze studie zijn twee soorten van benadering van belang. Enerzijds maken de totale bedragen het mogelijk een idee te geven van de totale inkomsten in het Gewest en zodoende een bepaalde maat van het economische belang van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het Rijk te bepalen (in dit geval zijn belang vanuit het oogpunt van de totale koopkracht). Anderzijds staan de bedragen die zijn aangepast volgens de grootte en de structuur van de bevolking toe de levensomstandigheden van de mensen en de bron van hun inkomsten beter te kenmerken. Om tot deze laatste resultaten te komen, moet een maat van de totale vraag worden aangenomen waaraan de bestudeerde inkomsten moeten voldoen. Deze totale vraag wordt in een eerste benadering gegeven door de grootte van de gewestelijke bevolking, maar het is mogelijk nauwkeuri-

⁵ Zijnde enerzijds de vergoedingen van schadeverzekeringen min de betaalde premies en anderzijds het saldo van de andere gewone overdrachten met de andere sectoren.

ger te zijn wanneer rekening wordt gehouden met de structuur van die bevolking (soorten en aantal gezinnen). Een klassieke methode bestaat erin aan de verschillende leden van eenzelfde gezin verschillende wegingen toe te kennen, die geacht worden de extra belasting te vertegenwoordigen die elk van hen aan een gegeven gezin toevoegt (deze belasting neemt duidelijk af gelet op de vaste of degressieve kosten). Zo telt het gezinshoofd voor één eenheid, terwijl elke andere bijkomende persoon van meer dan 14 jaar in het gezin voor 0,5 telt en elk kind van minder dan 14 jaar voor 0,3⁶. De op die wijze berekende eenheden zullen wij “consumptie-eenheid” (CE) noemen.

De tabel 4 geeft voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en voor de rest van België het aantal consumptie-eenheden en de totale bevolking. Het aandeel van het BHG in het Belgische totaal is groter in termen van consumptie-eenheden (10,1% in 2007) dan in ter-

TABEL 4 : Aantal consumptie-eenheden per gewest

	Consumptie-eenheid		Totale bevolking	
	2002	2007	2002	2007
BHG	696 849	731 395	985 213	1 039 853
Vlaanderen	4 008 371	4 146 057	5 984 167	6 139 520
Wallonië	2 259 897	2 337 275	3 363 405	3 446 327
België	6 965 118	7 214 727	10 332 785	10 625 700

Bron: ADSEI, berekeningen BISA

men van bevolking (9,7% in 2007). Dit valt gemakkelijk te verklaren door de verschillende aard van de gezinsamenstellingen in het Gewest, in het bijzonder door het groot aantal alleenstaanden in Brussel en rechtvaardigt dat er rekening wordt gehouden met de consumptie-eenheden.

TABEL 5 : Evolutie van de vereenvoudigde rekening - Totale bedragen

in miljoen euro	BHG			Rest van het Rijk		
	2002	2007	groei	2002	2007	groei
Inkomsten uit arbeid (na aftrek van bijdragen)	10 746	11 100	3%	105 725	114 666	8%
Inkomsten uit vermogen (na aftrek van interestkosten)	4 167	3 651	-12%	37 169	33 951	-9%
Werkloosheid en daarmee gelijkgestelde	898	1 020	14%	6 435	7 015	9%
Pensioenen, kinderbijslag en daarmee gelijkgestelde	3 056	3 024	-1%	30 337	33 499	10%
Andere sociale overdrachten	1 392	1 558	12%	12 983	13 473	4%
Belastingen en saldo van de andere overdrachten	-4 065	-3 691	-9%	-37 357	-38 158	2%
Beschikbaar inkomen	16 194	16 655	3%	155 292	164 359	6%

Bron: ADSEI, berekeningen BISA

De tabel 5 geeft de grote categorieën van de inkomstenrekening die hierboven worden beschreven voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) en voor de rest van het Rijk, als een totaal bedrag voor 2002 en 2007. Men stelt daarin enerzijds over het geheel genomen de minder snelle groei van het totale beschikbare inkomen in het Gewest vast. Men kan stellen dat daardoor de globale koopkracht van alle gezinnen die in het BHG wonen, minder is gestegen dan die van de gezinnen die in de rest van het Rijk wonen. Dit moet worden gezien als een vorm van lichte vermindering van het economische belang van het Gewest als eindconsument van goederen en diensten. Als men de situatie in detail bekijkt, stelt men enerzijds vast dat de netto primaire inkomsten (inkomsten uit arbeid en uit vermogen) in het BHG een minder gunstige evolutie vertonen en anderzijds dat de verdeling van de secundaire inkomsten (overdrachten) sterk verschillend is. Want hoewel de globale inkomsten

uit werkloosheidsuitkeringen in Brussel op vijf jaar tijd sterk zijn toegenomen, zijn de inkomsten uit pensioenen en kinderbijslag gestagneerd. De situatie in de rest van het Rijk is net het tegenovergestelde. Rekening houdend met het belang van de verschillende overdrachten, in bijzonder met het grote belang van de pensioenen, vloeit daaruit voort dat de inkomsten uit globale overdrachten op vijf jaar tijd in het Gewest met ongeveer 5% toenamen, tegenover met 9% in de rest van het Rijk. De groei van alle inkomsten, na aftrek van bijdragen en interestkosten, is bijgevolg in Brussel ongeveer 3% tegenover 7% elders in het Rijk. Het is de vermindering in het Brussels Gewest van de belastingen en andere gewone overdrachten die het mogelijk maakt de groei van het beschikbare inkomen te handhaven.

De bovenstaande cijfers zijn globaal en vertegenwoordigen dus het Gewest als een geheel. Zij moeten worden

⁶ Deze definitie wordt in Frankrijk gewoonlijk gebruikt door het Institut National de la Statistique et des Études Économiques (INSEE) onder het trefwoord “unité de consommation” (UC). Zij kadert ook in de OESO-methodologie, die wordt beschreven in de afdeling “inkomstverdeling volgens de belastingstatistiek op gewestelijk niveau”, met een licht verschil wat de gekozen coëfficiënten betreft.

aangepast volgens de evolutie van het aantal personen dat van deze inkomsten leeft om een beeld te geven van de welvaart van de inwoners van het Gewest, van de evolutie ervan en van de manier waarop het kan worden vergeleken met de rest van België. De tabel 6 stelt dezelfde informatie voor, in verband gebracht met het aantal con-

sumptie-eenheden. Zoals hierboven verduidelijkt is dit een goede manier om inzicht te krijgen in de levensstandaard omdat deze cijfers tegelijk rekening houden met de evolutie van de bevolking en met de structuur ervan (samenstelling van de gezinnen).

TABEL 6 : Evolutie van de vereenvoudigde rekening – Bedragen per consumptie-eenheid

euros/inw.	BHG			Rest van het Rijk		
	2002	2007	groei	2002	2007	groei
Inkomsten uit arbeid (na aftrek van bijdragen)	15 421	15 176	-2%	16 867	17 686	5%
Inkomsten uit vermogen (na aftrek van interestkosten)	5 980	4 992	-17%	5 930	5 237	-12%
Werkloosheid en daarmee gelijkgestelde	1 288	1 395	8%	1 027	1 082	5%
Pensioenen, kinderbijslag en daarmee gelijkgestelde	4386	4 134	-6%	4 840	5 167	7%
Andere sociale overdrachten	1 997	2 130	7%	2 071	2 078	0%
Belastingen en saldo van de andere overdrachten	-5 833	-5 046	-13%	-5 960	-5 885	-1%
Beschikbaar inkomen	23 239	22 772	-2%	24 774	23 351	2%

Bron: ADSEI, berekeningen BISA

Het opvallendste aspect van deze vereenvoudigde rekening is de stagnatie over vijf jaar in constante euro van het beschikbare inkomen per CE in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Men stelt ook onmiddellijk vast dat het beschikbare inkomen per Brusselse CE lager is dan dat in de rest van het Rijk. Dat laatste blijft echter groeien, waardoor het verschil nog groter wordt. Hoewel in 2002 het beschikbare inkomen per CE in Brussel 94% vertegenwoordigde van datgene dat beschikbaar was in de rest van het Rijk, bedraagt het in 2007 nog slechts 91% van dat laatste. De andere vaststellingen die betrekking hebben op de globale bedragen, komen

natuurlijk tot uiting in de resultaten per CE. Meer bepaald is het van belang de achteruitgang in Brussel te noteren van de afhankelijkheid van de “pensioenen, kinderbijslag en daarmee gelijkgestelde”, terwijl deze inkomstencategorie diegene is die in de rest van het Rijk het sterkste stijgt. Omgekeerd maar minder uitgesproken nemen de werkloosheidsuitkeringen in Brussel toe, terwijl zij in de rest van het land afnemen. Er dient eveneens een opmerking te worden gemaakt betreffende de belastingen en andere gewone overdrachten. Deze categorie bestaat in hoofdzaak uit de personenbelastingen, waarvan het tarief progressief is.

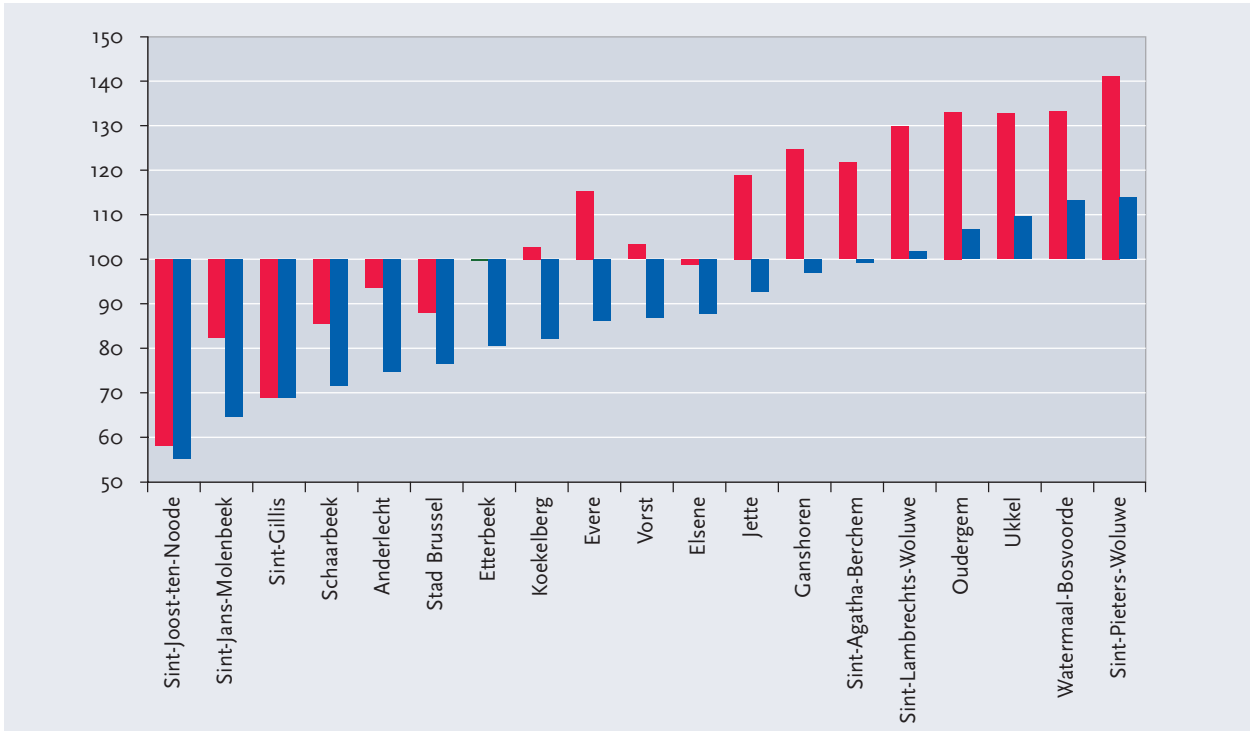
3.2. Verdeling van de inkomsten op gemeentelijk vlak

Zoals hierboven uiteengezet maakt de gewestelijke boekhouding een studie op gemeentelijk vlak niet mogelijk. De belastingstatistiek en de loonstatistiek van de KSZ zijn op dit geografische niveau echter wel beschikbaar. Het dossier van de conjunctuurbarometer van april 2009 dat gewijd was aan het 20-jarig bestaan van het Gewest, herinnerde eraan dat tussen 1989 en 2005 het inkomen per inwoner van alle Brusselse gemeenten, geraamd op basis van de belastingaangiften, daalde in vergelijking met het gemiddelde Belgische inkomen. De grafiek 30 stelt een bijwerking van die gegevens voor met behulp van de inkomsten van het jaar 2007 (aanslagjaar 2008).

In vergelijking met het Belgische gemiddelde is het inkomen van de inwoners van de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over de periode 1989-2007 gedaald. Terwijl tal van Brusselse gemeenten in 1989 ruimschoots boven het Belgische gemiddelde zaten, zijn er momenteel nog slechts vijf die het Belgische gemiddelde niveau lichtjes overschrijden.

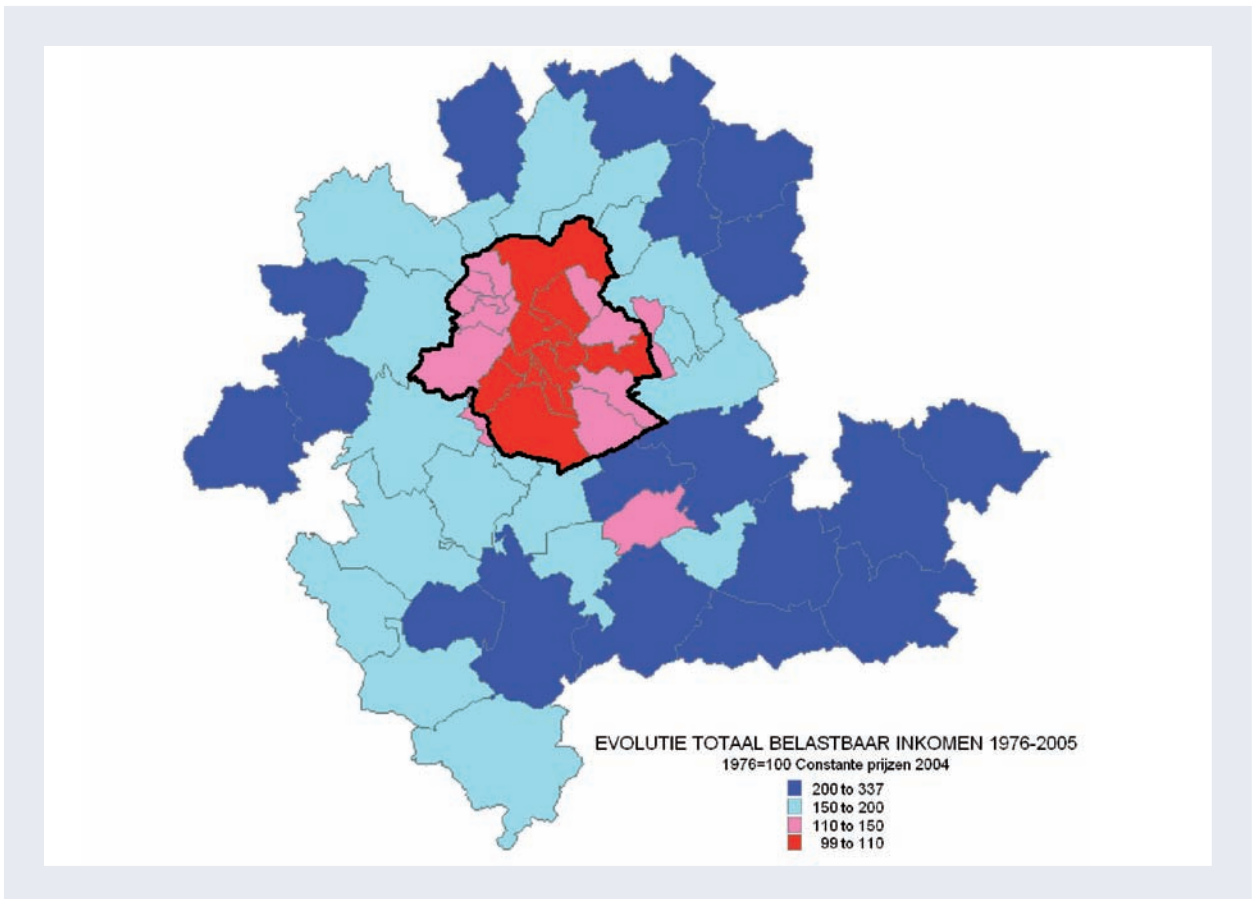
Het is trouwens interessant de situatie van de Brusselse gemeenten te bekijken in vergelijking met de gemeenten van de rand. Kesteloot en Loopmans (2009) stellen kaart 1 voor die de evolutie toont van het totale belastbare inkomen over de periode 1976-2006 en niet langer per inwoner.

GRAFIEK 30 : Gemiddelde inkomen per inwoner van de Brusselse gemeenten in 1989 (rood - basis België = 100) en in 2007 (blauw - basis België = 100)

Bron: FOD Economie-ADSEI

KAART 1 : Evolutie totaal belastbaar inkomen 1976-2005 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in de gemeenten van de rand (1976=100) Constante prijzen 2004

Bron: Kesteloot en Loopmans (2009)

De bijzonderheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te midden van zijn rand komt opvallend tot uiting en illustreert de paradox, die in de inleiding van dit dossier werd beschreven. Op die dertig jaar tijd hebben alle Brusselse gemeenten een zwakke evolutie van hun inkomen met maximaal 50%. Tegelijk zien bepaalde randgemeenten hun inkomen verdrievoudigen. Deze verschillen hebben natuurlijk zware gevolgen voor de gemeentelijke financiën, die maar gedeeltelijk worden verklaard door de verschillende demografische evolutie tussen het Brusselse

Gewest en zijn rand. Tijdens die periode stagneerde de bevolking van het Brusselse Gewest, terwijl zij in Vlaams-Brabant en meer nog in Waals-Brabant toenam.

De volgende regels hebben betrekking op de evolutie en de verdeling van het Brusselse inkomen in de loop van een meer gerichte tijdsperiode, de laatste vijf jaar. De belastingstatistiek zal allereerst worden onderzocht over de periode en vervolgens zal een beroep worden gedaan op de loonstatistiek van de KSZ.

• De belastingaangiften

De belastingstatistiek is een informatie waarover in de media heel veel wordt bericht en die het voordeel biedt dat ze jaarlijks vrij gedetailleerd beschikbaar is en die een vrij ruim veld van inkomstsoorten bestrijkt. Zij is echter onderhevig aan wetwijzigingen (bijvoorbeeld nieuwe aftrekbare uitgaven) en betreft enkel de ingekohierde belastingplichtigen, dat wil zeggen die een voldoende inkomen genieten. Ze verstrekt bovendien geen enkele informatie over de inkomsten van het personeel van de internationale instellingen, dat er niet toe gehouden is zijn inkomen in België aan te geven. Hoewel dit laatste punt betrekking heeft op meerdere tienduizenden werknemers in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het beschouwde inkomen is het totale belastbare netto-inkomen. Het betreft het inkomen dat gewoonlijk het bruto-inkomen wordt genoemd, verminderd met de sociale lasten (RSZ...) en de aftrekbare uitgaven (kosten van kinderoppas, pensioensparen, dienstencheques, schenkingen aan organisaties, interest van hypothecaire leningen ...).

Het fiscale middeninkomen⁷ wordt berekend per aangifte. Dat wil zeggen dat het de fiscale gezinnen zijn die hier worden beschouwd, dit zijn enerzijds de alleenstaanden en anderzijds de echtgenoten en wettelijk samenwonenden. Het betreft dus slechts een benadering van het collectieve begrip "gezin", aangezien de feitelijk samenwonenden afzonderlijke aangiften invullen.

TABEL 7 : Middeninkomen per aangifte 2002, 2007 en groei

Gemeente	Middeninkomen			Groei 2002-2007 in € van 2007
	Inkomsten 2002 €	Inkomsten 2002 in € van 2007	Inkomsten 2007 €	
Anderlecht	17 098	18 654	15 069	-19,2%
Oudergem	19 563	21 343	20 165	-5,5%
Sint-Agatha-Berchem	20 146	21 979	18 311	-16,7%
Stad Brussel	17 160	18 722	14 634	-21,8%
Etterbeek	18 822	20 535	17 672	-13,9%
Evere	17 959	19 593	17 529	-10,5%
Vorst	16 807	18 336	16 697	-8,9%
Ganshoren	18 897	20 617	17 405	-15,6%
Elsene	17 728	19 341	16 085	-16,8%
Jette	18 877	20 595	17 673	-14,2%
Koekelberg	17 302	18 876	15 796	-16,3%
Sint-Jans-Molenbeek	15 658	17 083	14 185	-17,0%
Sint-Gillis	15 227	16 613	14 060	-15,4%
Sint-Joost-ten-Node	13 475	14 701	12 312	-16,3%
Schaarbeek	15 224	16 609	14 744	-11,2%
Ukkel	19 184	20 930	19 536	-6,7%
Watermaal-Bosvoorde	21 736	23 714	19 828	-16,4%
Sint-Lambrechts-Woluwe	20 851	22 748	19 728	-13,3%
Sint-Pieters-Woluwe	22 235	24 258	21 140	-12,9%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17 588	19 189	16 254	-15,3%
Vlaams-Brabant	21 824	23 810	21 993	-7,6%
Waals-Brabant	19 983	21 801	20 588	-5,6%
Vlaams gewest	19 764	21 563	20 482	-5,0%
Waals gewest	17 692	19 302	17 945	-7,0%
België	18 914	20 635	19 276	-6,6%

Bron : ADSEI

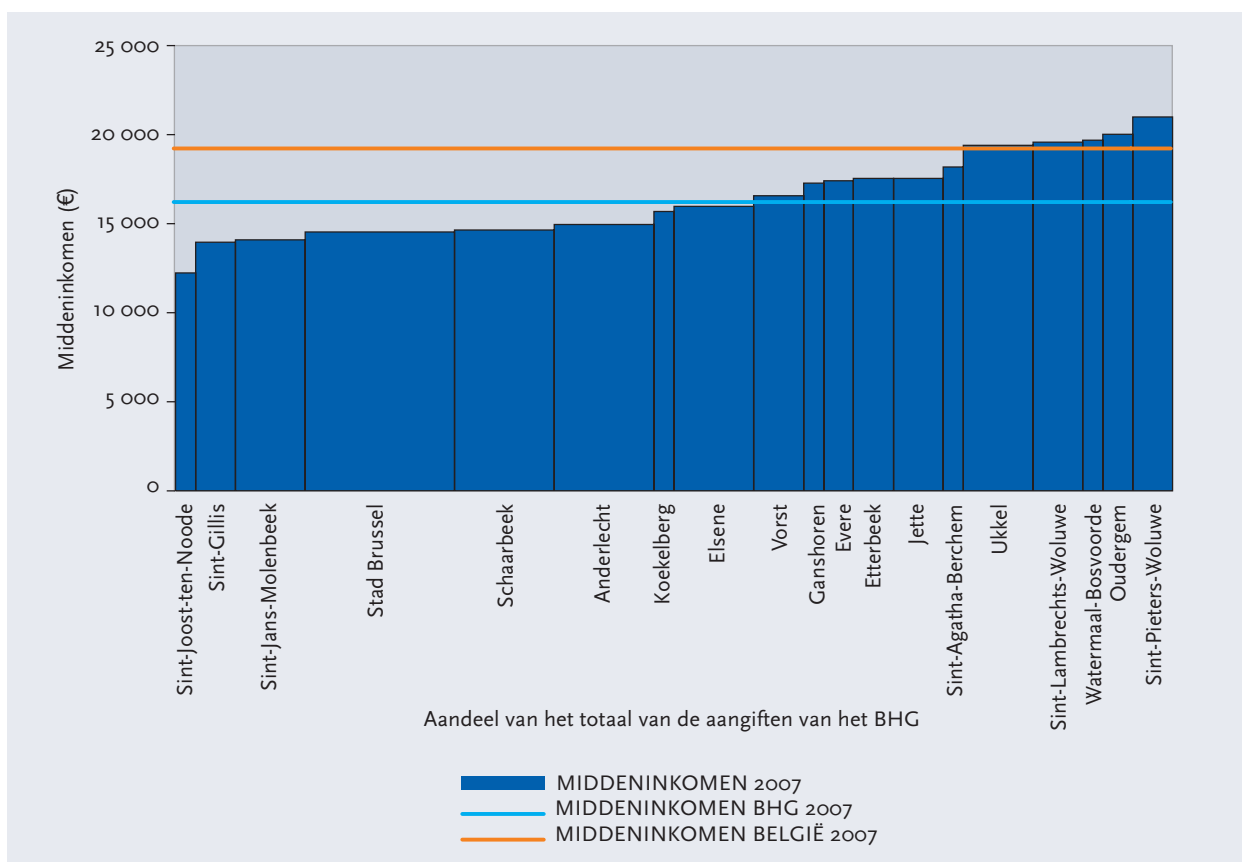
⁷ De mediaan is de waarde die de verdeling in twee gelijke delen verdeelt. Duidelijker gezegd, het betreft het belastinginkomen waaronder zich 50% van de fiscale gezinnen bevindt en natuurlijk het inkomen waarboven zich 50% van de fiscale gezinnen bevindt. De mediaan biedt het voordeel minder gevoelig te zijn voor de extreme waarden dan het gemiddelde en bij de studie van de inkomsten wordt daaraan de voorkeur gegeven.

De laatste kolom van de tabel 8 vermeldt de groei 2002-2007 van dat middeninkomen in euro van 2007⁸. Deze groei is negatief voor geheel België, want het aantal ingekohierde lage inkomens is in 2007 sterk toegenomen in vergelijking met 2002, waardoor het fiscale middeninkomen voor 2007 automatisch naar beneden wordt gehaald⁹. Toch kent het Brusselse Gewest een aanzienlijke vermindering van het middeninkomen in vergelijking met de rest van België. Het middenlooon daalt in Brussel immers met 15,3%, tegenover een daling met

6,6% voor het hele land. Met uitzondering van Oudergem zien alle Brusselse gemeenten op vijf jaar tijd hun middenlooon dalen in een grotere verhouding dan de vermindering die voor België in zijn geheel kan worden waargenomen.

De grafiek 31 vermeldt de Brusselse gemeenten, gerangschikt volgens het middeninkomen van 2007. De breedte van de staafjes vertegenwoordigt het aandeel van de aangiften van elke gemeente in het gewestelijke totaal.

GRAFIEK 31 : Middeninkomen per aangifte aanslagjaar 2008 – inkomsten 2007

Bron: FOD Economie-ADSEI

Men stelt onmiddellijk het verschil vast tussen het Belgische en het Brusselse middeninkomen. Slechts vijf gemeenten (Ukkel, Sint-Lambrechts-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde, Oudergem en Sint-Pieters-Woluwe) hebben in 2007 middeninkomens boven het Belgische middeninkomen. Deze vijf gemeenten behoren tot de tweede zuidoostelijke kroon¹⁰.

Afgezien van Etterbeek vormen alle gemeenten van de eerste kroon¹¹ samen met Brussel-Stad de staart van de rangschikking van de Brusselse gemeenten volgens het middeninkomen.

De grafiek 31 en de tabel 4 tonen dat niet enkel het middeninkomen van de Brusselse gemeenten globaal lager is dan in de andere gewesten, maar dat bovendien van 2002 tot 2007 het verschil in vergelijking met de andere gewesten van het land groter is geworden. Binnen de Brusselse gemeenten is de splitsing van de gemeenten van de eerste en van de tweede kroon heel duidelijk. De eerste beschikken over een middeninkomen dat heel wat lager is dan de tweede.

⁸ De omrekening gebeurde met behulp van het jaargemiddelde van de gezondheidsindex.

⁹ In een mindere mate dan het gemiddelde

¹⁰ Zie glossarium

¹¹ Zie glossarium

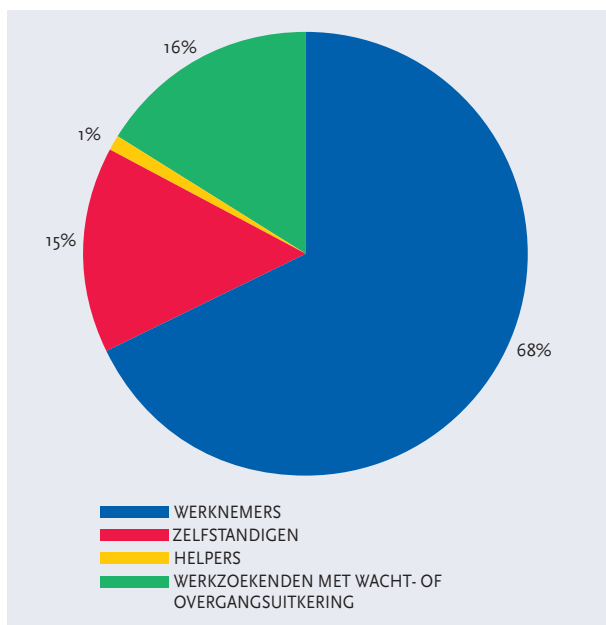
• Het middendagloon

Dankzij de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ) is het mogelijk over het middendagloon van de hoofdbetrekking¹² informatie te krijgen die afkomstig is van de RSZ¹³. Dit loon stemt overeen met het brutoloon, zoals men dat gewoonlijk verstaat, dat wil zeggen vóór de betaling van de RSZ-kosten en van elke inkomstenbelasting.

Het voordeel van deze bron is dat zij snel beschikbaar is en rechtstreeks betrekking heeft op het brutoloon¹⁴. Ze wordt bijgevolg minder beïnvloed door de fiscale beleidslijnen, alsook door het gebruik van de belastingaftrekken die door de inwoners van de verschillende gemeenten volgens hun economische profielen in meerdere of minder mate worden gebruikt.

Deze gegevens betreffen echter niet de hele beroepsbevolking, maar enkel de loontrekkenden, dat wil zeggen de werknemers die onderworpen zijn aan de RSZ. De uitkeringsgerechtigde werklozen, de zelfstandigen en de helpers worden dus niet vermeld. Maar het blijft een feit dat deze benadering tal van werkenden betreft zoals blijkt uit de grafiek 32 waar de werknemers meer dan twee derde van de beroepsbevolking van het Gewest vertegenwoordigen¹⁵.

GRAFIEK 32 : Aandeel van de werknemers in de beroepsbevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per 31/12/2008

Bron: KSZ

Deze statistiek verstrekt evenmin informatie over de gepensioneerden, de begunstigen van sociale steun die zich niet op de arbeidsmarkt bevinden, de personen die arbeidsongeschikt zijn en die een inkomen ontvangen of de internationale ambtenaren.

Tot slot dient eveneens te worden genoteerd dat dit dagloon overeenstemt met een volledige gepresteerde werkdag, ongeacht de wekelijkse arbeidsduur. Het loon van de deeltijdse werknemers wordt dus "gecorrigeerd" alsof zij die dag voltijds werkten¹⁶.

De grafiek 33 vertegenwoordigt het middendagloon op gemeentelijk vlak op 31 december 2008, waarbij de breedte van de staven evenredig is met het aantal werknemers dat in de betrokken gemeente woont.

Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe bekleden in deze rangschikking respectievelijk de laatste en de eerste plaats. Men ziet bovendien dat, zoals bij de belastingstatistiek, het Belgische middendagloon (111,3 €) hoger is dan het Brusselse middendagloon (105,7 €). Slechts zes Brusselse gemeenten komen boven het Belgische middendagloon uit.

Het is interessant deze grafiek te vergelijken met die van 31/12/2005, drie jaar eerder.

Het verschil tussen het Belgische en het Brusselse middendagloon was toen kleiner. Om duidelijk te zijn, dit verschil is ontstaan van 2005 tot 2008. Terwijl in 2005 acht Brusselse gemeenten het Belgische middendagloon overschreden, zijn er dat in 2007 zoals wij eerder zagen nog slechts zes.

De rangschikking van de 19 Brusselse gemeenten volgens deze indicator is opmerkelijk stabiel. Voor de vier beschikbare jaren (2005, 2006, 2007 en 2008), is zij identiek. Dit is niet het geval met de belastingstatistiek, waar de wetwijzigingen en zelfs de veranderingen op het vlak van de inkohiering deze rangschikking van jaar tot jaar aanzienlijk wijzigen.

¹² Dat wil zeggen de belangrijkste betrekking ingeval een persoon meerdere betrekkingen heeft.

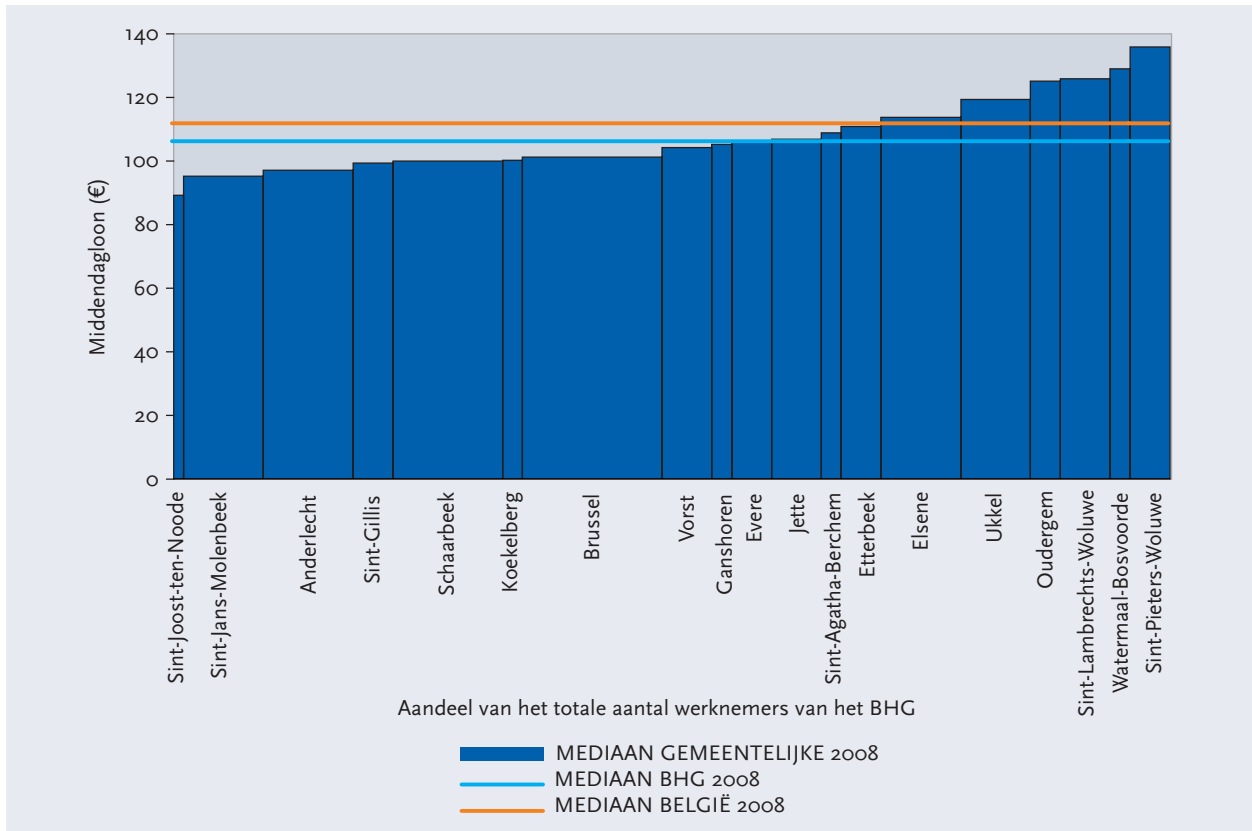
¹³ Rijksdienst voor Sociale Zekerheid.

¹⁴ Wij beschikken over deze statistiek per 31 december 2005, 2006, 2007 en 2008.

¹⁵ Hier omvat de beroepsbevolking elke persoon van 15 jaar en ouder die in België leeft en die zich niet op de arbeidsmarkt bevindt, los van het feit of hij al dan niet werk vindt. (Bron: FOD Werkgelegenheid http://www.emploi.belgique.be/detailA_Z.aspx?id=964)

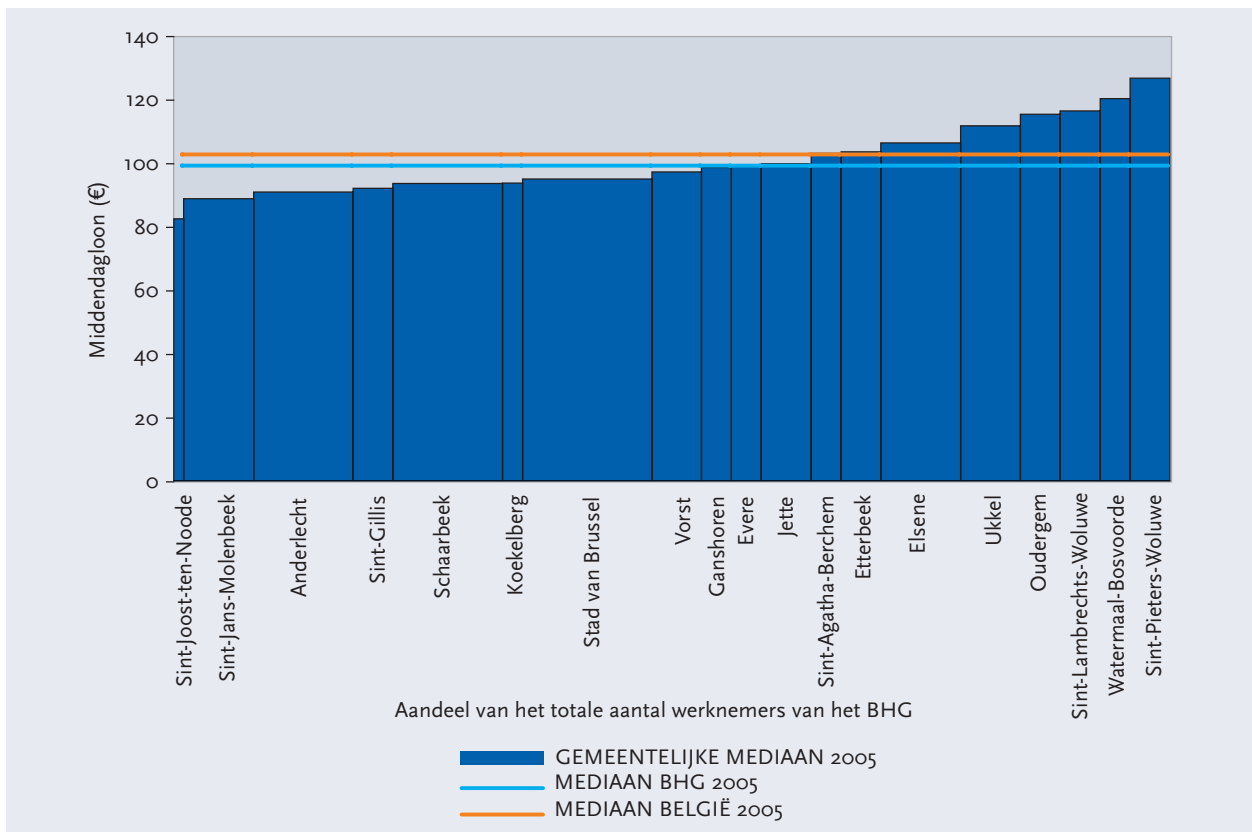
¹⁶ Voor de deeltijdse werknemers wordt het gemiddelde dagloon als volgt berekend: (Gewone RSZ-bezoldiging + forfaitair RSZ-loon) x 7,6 / aantal uur deeltijds werk.

GRAFIEK 33 : Middendagloon per gemeente op 31 december 2008

Bron: KSZ Berekeningen BISA

GRAFIEK 34 : Middendagloon per gemeente op 31 december 2005

Bron: KSZ Berekeningen BISA

• De arbeidstijd van de werknemers

Zoals we hebben gezien, wordt het middendagloon berekend op een werkdag. De werknemers werken uiteraard niet allemaal voltijds. In het Brusselse Gewest werkte op 31 december 2008 gemiddeld 71% voltijds, tegenover 77,3% in het hele land (KSZ).

Dat percentage schommelt van gemeente tot gemeente zoals blijkt uit de grafiek 35 waarin de gemeenten van de eerste kroon in het roze en die van de tweede in het groen zijn aangeduid.

GRAFIEK 35 : Aandeel van de voltijdse werknemers op 31/12/2008

Bron: KSZ Berekeningen BISA

Het verschil bedraagt 10 procentpunten¹⁷ tussen de gemeente met het hoogste aantal voltijdse werknemers (Sint-Lambrechts-Woluwe met 74%) en de gemeente waar dit aandeel het laagste is (Sint-Joost-ten-Node met 64%).

Het is vooral van belang vast te stellen dat de acht Brusselse gemeenten met de laagste middenlonen zich binnen de laatste negen plaatsen bevinden van de rangschikking volgens het aandeel van het voltijds werk. Het gaat er hier niet om een eventueel oorzakelijk verband aan te tonen tussen beide indicatoren, maar te onder-

strepen dat in de arme gemeenten niet alleen het middendagloon lager is, maar dat bovendien het deeltijds werk er frequenter is. Bijgevolg zijn de verschillen op het vlak van het maand- of weekloon tussen deze armere gemeenten en de andere nog groter dan grafiek 4 betreffende het middendagloon liet veronderstellen. Dezelfde vaststelling kan worden gedaan wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België in zijn geheel betreft. Zoals hierboven aangestipt, werkte op 31 december 2008 71% voltijds in het BHG, tegenover 77,3% in het hele land.

¹⁷ Zie glossarium

• Het leefloon

Aangezien over de werkloosheid in deze barometer passende informatie wordt verstrekt en deze met name het voorwerp is van een specifieke indicator, heeft de laatste statistische bron betreffende de inkomsten waarvan er sprake zal zijn, betrekking op het leefloon. Gelet op de doelgroep waarop het leefloon mikt, maakt het het in hoofdzaak mogelijk een facet van de armoede aan te snijden. Het leefloon is natuurlijk geen voldoende indicator om verslag uit te brengen over de armoede. Het begrip “armoede” is immers subjectief en complex. Het begrip “armoede” zelf evolueerde in de loop van de tijd en er bestaan tal van verschillende definities van armoede (Gangji, 2008). De Europese Unie gebruikt de volgende definitie: “Men verstaat onder personen die in armoede verkeren: mensen, gezinnen of groepen mensen wier middelen (materieel, cultureel en sociaal) zo beperkt zijn dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare levenspatronen in de lidstaten, waarin zij leven.” (EEG, 1985).

Het leefloon bestrijkt dus slechts een gedeelte van deze problematiek, maar het betreft hier een van de zeldzame statistieken die dienaangaande op gemeentelijk vlak beschikbaar zijn. Dit leefloon¹⁸ is het minimuminkomen voor wie niet over toereikende bestaansmiddelen beschikt, noch er aanspraak op kan maken, noch in staat is deze te verwerven, hetzij via hun persoonlijke inspanningen, hetzij via andere middelen. Het is echter mogelijk dat een persoon over een bepaald inkomen beschikt, maar dat dit onder het leefloon blijft. In dat geval zal het OCMW hem het verschil betalen zodat zijn inkomen het bedrag van het leefloon bereikt. Dit verschil wordt “gedeeltelijk leefloon” genoemd en het basisleefloon wordt gekwalificeerd als “volledig”.

Het leefloon zal ons dus een idee geven van het aantal personen dat in dat kader een beroep doet op de diensten van de OCMW's. Deze informatie is vervat in de tabel 8.

TABEL 8 : Aantal begunstigden van het leefloon – jaargemiddelde

Gemeente	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Anderlecht	1 782	1 937	2 047	2 330	2 442	2 567	2 820
Oudergem	274	285	290	295	326	349	388
Sint-Agatha-Berchem	132	132	145	169	214	255	281
Stad Brussel	2 750	3 070	3 341	3 523	3 727	3 915	4 207
Etterbeek	911	929	903	931	990	996	1 046
Evere	595	641	669	723	772	814	864
Vorst	607	619	601	593	633	705	823
Ganshoren	87	78	73	84	90	125	170
Elsene	1 552	1 691	1 720	1 558	1 564	1 531	1 599
Jette	487	532	623	670	670	645	725
Koekelberg	265	303	357	352	348	354	366
Sint-Jans-Molenbeek	2 506	2 701	2 729	2 794	2 964	3 229	3 460
Sint-Gillis	1 325	1 449	1 452	1 412	1 405	1 382	1 449
Sint-Joost-ten-Node	756	890	963	1 045	1 071	1 105	1 145
Schaarbeek	1 972	2 344	2 568	2 873	3 195	3 404	3 672
Ukkel	661	717	767	728	718	722	766
Watermaal-Bosvoorde	193	216	230	250	276	275	282
Sint-Lambrechts-Woluwe	432	492	549	559	598	618	595
Sint-Pieters-Woluwe	183	205	239	242	247	247	211
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17 470	19 231	20 266	21 131	22 250	23 238	24 869
België	74 087	75 564	76 278	78 724	80 413	82 934	90 317

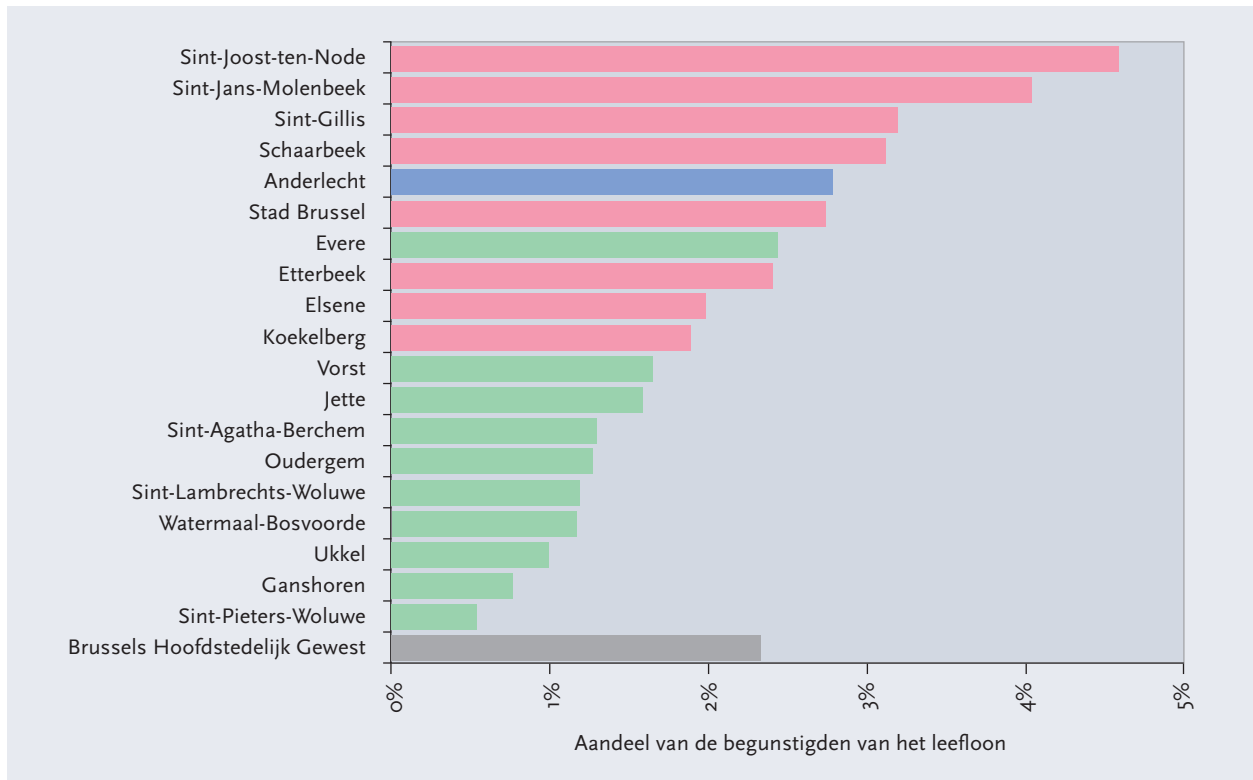
Bron: POD Maatschappelijke Integratie

¹⁸ De definitie is afkomstig uit het glossarium van de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en Grootstedenbeleid http://www.mi-is.be/themes/POD/wiezijnwij/index_fr.htm

De constante toename van het aantal begunstigden is frappant en heel wat sneller dan de evolutie van de bevolking. Bovendien is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ruim oververtegenwoordigd in vergelijking met de andere gewesten van het land; het huisvest immers meer dan een vierde van de begunstigden van het leefloon van het land voor een bevolking die een tiende vertegenwoordigt van die van België.

Maar ook de gemeentelijke verschillen zijn interessant. Zo toont de grafiek 36 het percentage van de begunstigden van het leefloon per inwoner voor 2009 (laatste volledig jaar dat beschikbaar is).

GRAFIEK 36 : Aandeel van de begunstigden van het leefloon in de totale bevolking (2008)

Bron: POD Maatschappelijke Integratie - Rijksregister - Berekeningen BISA

De gemeenten van de eerste kroon en Brussel-Stad monopoliseren de eerste plaatsen van het aandeel van de begunstigden van het leefloon. Enkel Evere bevindt zich bij de eerste tien plaatsen, waarschijnlijk wegens zijn groot aantal sociale woningen. De rest van de overige gemeenten van de tweede kroon vertoont de laagste percentages van begunstigden van het leefloon.

Deze indicator bevestigt dus eveneens de moeilijke financiële situatie van de gezinnen en inwoners van de gemeenten van de eerste kroon.

3.3. Verdeling van de inkomsten op gewestelijk vlak

De voorafgaande afdelingen belichten de structuur en de verdeling van de inkomsten van de Brusselaars en de evolutie ervan, in vergelijking met de toestand in de rest van het Rijk. Tot besluit is het interessant aandacht te besteden aan een bijzondere indicator die speciaal werd ontworpen op basis van de belastingstatistiek om de versnippering van deze inkomsten binnen het Gewest zelf te meten.

De tabel 9 vermeldt de waarden die door de Gini-index in aanmerking worden genomen voor de Brusselse gemeenten, het Gewest en het Rijk. De Gini-index is een klassieke index voor het meten van de concentratie van de rijkdom. De waarden in de buurt van 1 wijzen op een sterke concentratie van de inkomsten bij enkele personen, terwijl de waarden in de buurt van 0 wijzen op een vrijwel gelijke verdeling ervan. De index wordt hier toegepast op het gelijkwaardige inkomen, dat in hoofdzaak het inkomen per consumptie-eenheid is¹⁹.

Deze resultaten herinneren krachtadig aan de splitsing die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan de gang is: niet alleen is de concentratie van de inkomsten er groter dan in het Rijk gemiddeld het geval is, maar dit geldt des te meer voor elke gemeente afzonderlijk. Zelfs in de sociaal achtergestelde gemeenten is de concentratie van de inkomsten groter dan in het merendeel van de overige Belgische gemeenten. Er dient eveneens te worden opgemerkt dat deze cijfers op basis van de belastingaangiften, de inkomsten weglaten van het personeel van de internationale instellingen die doorgaans hoog scoren op de inkomstenschaaal, wat de index nog zou doen stijgen indien zij in aanmerking werden genomen. De toename die werd vastgesteld tussen 2002 en 2007 is kenmerkend voor een tendens die sinds de jaren 1980 aan de gang is en die niet specifiek is voor het Gewest, evenmin trouwens als voor België. Het concentratieniveau van de inkomsten, zoals door die coëfficiënt gemeten, doet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nochtans niet opvallen als bijzonder ongelijk in vergelijking met de andere wereldsteden. Het effect van de herverdeling van de belasting kan eveneens worden waargenomen bij alle administratieve entiteiten. Men kan echter noteren dat dit effect in 2007 kleiner is dan in 2002, zonder dat deze vaststelling ook daar beperkt blijft tot het Gewest. Het belastingeffect stelt het Gewest nog altijd in staat onder de drempel van 0,4 te blijven, die op wereldvlak door de UNO als “alarmdrempel” is aangenomen, hoewel de tendens die van jaar tot jaar dichterbij brengt.

TABEL 9 : Gini-indexen per administratieve entiteit vóór en na belastingen – Administratieve entiteiten

Administratieve entiteiten	Vóór belastingen		Na belastingen	
	2002	2007	2002	2007
Sint-Pieters-Woluwe	0,434	0,483	0,362	0,416
Ukkel	0,464	0,481	0,389	0,409
Elsene	0,432	0,478	0,352	0,401
Watermaal-Bosvoorde	0,389	0,447	0,315	0,374
Brussel	0,402	0,447	0,319	0,367
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,406	0,445	0,323	0,366
Sint-Lambrechts-Woluwe	0,394	0,440	0,318	0,370
Oudergem	0,403	0,436	0,328	0,361
Schaarbeek	0,404	0,432	0,317	0,352
Sint-Joost-ten-Node	0,381	0,428	0,297	0,354
Vorst	0,395	0,427	0,309	0,348
Sint-Gillis	0,396	0,425	0,309	0,342
Etterbeek	0,382	0,424	0,303	0,346
Koekelberg	0,372	0,414	0,294	0,335
Sint-Agatha-Berchem	0,356	0,410	0,280	0,335
Sint-Jans-Molenbeek	0,378	0,408	0,296	0,334
Evere	0,366	0,400	0,289	0,327
Jette	0,350	0,392	0,273	0,317
Ganshoren	0,345	0,391	0,264	0,314
Anderlecht	0,345	0,389	0,267	0,316
België	0,357	0,384	0,279	0,312

Bron: ADSEI

¹⁹ In de OESO-definitie ervan.

3.4. Conclusie

De conclusie van dit hoofdstuk is niet rooskleurig. Het eerste gegeven dat moet worden onthouden, is dat terwijl het aandeel van de Brusselse toegevoegde waarde in het Belgische totaal zich sinds 1989 globaal genomen heeft gehandhaafd, het inkomen per inwoner in vrijwel alle Brusselse gemeenten is gezakt in vergelijking met de rest van het land. Dit verschijnsel treft niet alleen de al armere gemeenten, maar ook de gemeenten waarvan het profiel van de inwoners welvarender is. Deze tendens handhaaft zich wanneer men meer bepaald de laatste jaren analyseert, zowel vanuit het oogpunt van het inkomen als van het middenloon.

Het tweede belangrijke gegeven is dat bij deze algemene verlaging van het inkomen de inkomstenverschillen tussen arm en rijk groter worden. De splitsing tussen arm en rijk die in het Brusselse Gewest aan de gang is, blijkt heel duidelijk uit deze vaststelling. De verdeling van de inkomsten is binnen het Gewest en de gemeenten hoe langer hoe meer ongelijk en deze ongelijkheid is groter dan in de rest van het land.

Wat de gevolgen op de gemeentelijke financiën betreft, wordt de algemene context van de OCMW's van de Belgische gemeenten gekenmerkt door een stijging van de uitgaven die groter is dan die van de ontvangsten (Dexia, dec. 2009). Maar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest legt de relatieve vermindering van de belastinginkomsten in vergelijking met de gemeenten van de andere gewesten rechtstreeks de gemeentelijke inkomsten droog via een relatieve daling van de ontvangsten die verbonden zijn aan de opcentiemen op de personenbelasting. En dat zelfs hoewel de gemeenten van het Brusselse Gewest worden gekenmerkt door een ontvangstenstructuur die meer gericht is op de opcentiemen op de onroerende voorheffing (Dexia, juni 2009). Het blijft dus een feit dat de gemeenten van het Brusselse Gewest, en meer bepaald de armere, worden geconfronteerd met een gedeeltelijke drooglegging van hun belastingontvangsten en bijgevolg over minder middelen beschikken in vergelijking met de gemeenten van de andere gewesten. Nochtans hebben zij deze middelen meer dan ooit nodig om een sociaal achtergestelde bevolking die hoe langer toe talrijker wordt, een passende dienstverlening te kunnen bieden.

Glossarium

• Uitstaande kredieten

Totaal bedrag van de kredieten die tot nu toe door de Belgische bankinstellingen zijn verstrekt aan de niet-financiële ondernemingen en waarvan de termijn nog niet is vervallen.

• Conjuncturenquête van de NBB

De NBB houdt maandelijks bij een panel bedrijfsleiders een kwalitatieve conjuncturenquête naar hun appreciatie van de huidige en toekomstige economische toestand. Deze enquête omvat heel gevarieerde vragen, zoals hun beoordeling van hun voorraden en orderboeken, de evolutie hiervan en hun vooruitzichten op het vlak van tewerkstelling en de evolutie van de vraag. De berekening van elk van deze reeksen is in hoofdzaak gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een verhoging heeft opgegeven en het percentage dat een daling heeft opgegeven). Sinds 1 januari 2007 werd de omvang van de steekproef betreffende het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vergroot om beter verslag uit te brengen over de toestand in de hoofdstad.

• Kettingeuro's

“Middel om bij de berekening van diverse economische aggregaten (zoals bijvoorbeeld het BBP, de investeringen, de consumptie door gezinnen...) de volumegroei te bepalen en het effect van prijsveranderingen te elimineren.” (Bron: Glossarium NBB).

• Jaarlijkse verschuiving

Een evolutie op jaarbasis vergelijkt de waarde van een grootheid op twee data die één jaar van elkaar gescheiden zijn. Zo wordt op basis van driemaandelijks gegevens de jaarlijkse verschuiving van een variabele X tijdens een gegeven kwartaal berekend volgens de volgende formule:

$$\text{Evolutiepeil} = \frac{X_T - X_{T-4}}{X_{T-4}}$$

• Vooruitlopende indicator van de economische activiteit

De vooruitlopende indicator van de economische activiteit gaat aan de gelijklopende indicator vooraf. In het verleden bedroeg deze voorsprong anderhalf jaar. Maar sinds de jongste economische crisis en de recentste herziening van het gewestelijk BBP is de voorbodefunctie ervan sterk verminderd. De voorspelling van de economische ontwikkelingen van het Gewest blijft in een periode van recessie dus een uitdaging.

Deze vooruitlopende indicator wordt momenteel samengesteld op basis van de conjunctuurcyclus van twee reeksen die normaal vooruitlopen op de referentiereeks. Het gaat in de eerste plaats om de prognose van de ondernemers uit de sector van de zakelijke dienstverlening inzake hun activiteiten, volgens de enquête van de Nationale Bank van België (NBB). Ten tweede wordt rekening gehouden met de index van de inkomende nieuwe orders in de industrie volgens de FOD Economie²⁰. Er werd voor deze reeksen gekozen, omdat ze economisch relevant zijn, maandelijks en bijgevolg snel beschikbaar zijn en een uitgesproken vooruitlopend karakter hebben voor de evolutie van het BBP.

Bovendien heeft men een dummy variabele toegevoegd die staat voor de periode van de economische crisis. De waarde ervan is 1 vanaf september 2008 en 0 voordien.

Opgemerkt dient te worden dat zoals bij elke vooruitlopende indicator het de (opwaartse of neerwaartse) tendens is die van belang is voor de lezer, veeleer dan een exact cijfer op een bepaald tijdstip.

²⁰ In de vorige versies van de barometer was de vooruitlopende indicator van de economische activiteit met name opgebouwd op basis van de indicator van de inkomende nieuwe orders in de industrie en de bouw. Sinds de crisis is de vooruitlopende aard van deze indicator veel minder sterk in vergelijking met die van de inkomende nieuwe orders in de industrie alleen.

• **Vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt**

De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt voorspelt de schommelingen op korte termijn van het onevenwicht tussen vraag en aanbod op de Brusselse arbeidsmarkt, dat geschat wordt met de conjunctuurcomponent van het aantal werkzoekenden in Brussel. Hij wordt geraamd op basis van:

- de synthetische curve van de economische activiteit in Brussel, berekend door de Nationale Bank van België (NBB),
- de arbeidsvooruitzichten van de werkgevers in de bouwsector – werken van burgerlijke bouwkunde en wegenwerken in België;
- het verschil tussen het aantal ontvangen werkaanbiedingen en het aantal ingevulde vacatures op de Brusselse arbeidsmarkt, dat de aanpassings- of spanningsgraad op de arbeidsmarkt aangeeft.
- een dummy variabele die de beleidsaanpassingen inzake werkloosheid tussen midden 2006 en midden 2007 weergeeft,

Het optimale voorspellende karakter is 13 maanden.

• **Gelijklopende indicator van de economische activiteit**

De gelijklopende indicator van de economische activiteit, die gebaseerd is op maandelijks gegevens, geeft de huidige evolutie van de activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weer. De conjunctuurcyclus van het gewestelijke Bruto Binnenlands Product (BBP) is slechts jaarlijks en met twee jaar vertraging beschikbaar. Dankzij de samengestelde indicator, die beschikbaar is voor een recentere periode, kan deze conjunctuurcyclus verlengd worden tot februari 2010.

Om deze indicator te berekenen, gebruiken we de conjunctuurcomponenten van de sectoren waarvan de cyclische evolutie het dichtst aansluit bij die van het gewestelijke BBP. De productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is sterk gespecialiseerd in dienstverlening, en deze “gelijklopende” indicator werd zodanig samengesteld dat hij deze tertiaire structuur van het Gewest weerspiegelt. De indicator combineert meer specifiek de conjuncturele evoluties van de omzet die afkomstig is van vijf tertiaire activiteiten, namelijk sinds de editie van de barometer van juli 2009²¹: “groothandel”, “post en telecommunicatie”, “informatica-activiteiten”, “vervoerondersteunende diensten” en “vastgoedactiviteiten”), evenals de conjuncturele evolutie van de uitstaande kredieten die door de in België gevestigde banken werden toegekend aan de Belgische niet-financiële vennootschappen.

De zo verkregen samengestelde indicator stemt overeen met de conjunctuurcyclus van het gewestelijke BBP. Hij kan dan ook als referentiereeks dienen voor de volgende stap, die tot doel heeft de vooruitlopende indicator van de economische activiteit op te stellen.

• **Procentpunt**

Het procentpunt is de eenheid van het absolute verschil tussen twee in procenten uitgedrukte cijfers. Tussen een werkloosheidspercentage van 12,3% het ene jaar en van 15,6% het andere jaar is het verschil zodoende 3,4 procentpunten.

• **Eerste kroon**

duidt de wijken aan die gelegen zijn tussen de lanen van de kleine ring en de middelste ring van de Churchilllaan (ten zuiden), de militaire lanen (ten oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, August Reyers, Generaal Wahis) en de spoorwegen (ten westen). Vanuit gemeentelijk oogpunt associeert men die gewoonlijk met Anderlecht, Etterbeek, Elsene, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gilles en Sint-Joost-ten-Node. Wegens haar ruimtelijke omvang wordt Brussel-Stad afzonderlijk beschouwd.

• **Tweede kroon**

De term “tweede kroon” duidt de wijken aan die meer naar de buitenkant van de stad toe zijn gelegen, achter de middelste ring van de Churchilllaan ten zuiden), de militaire lanen (ten oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, Auguste Reyers, Generaal Wahis) en de spoorwegen (ten westen). Vanuit gemeentelijk oogpunt associeert men die gewoonlijk met Oudergem, Sint-Agatha-Berchem, Evere, Ganshoren, Vorst, Jette, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe.

²¹ In de uitgave van 2009 van de barometer hebben we enkele wijzigingen aangebracht aan deze indicator om de statistische kenmerken ervan te optimaliseren. De sectoren “stedelijk en wegvervoer” en “zakelijke dienstverlening” die tot hier toe werden gebruikt, werden vervangen door “vervoerondersteunende activiteiten” en “vastgoedactiviteiten”.

Bronnen

-
- BNP Paribas, Direction des Études Économiques (mei en juni 2010), “Ecoweek”, Ecoweeks 120-19, 10-20, 10-21, 10-22, BNP Paribas.

 - DEXIA Bank (mei 2010), “Economische vooruitzichten”, DEXIA Bank.

 - Dexia, “Gemeenten en provincies”, Lokale financiën, juni 2009, Dexia.

 - Dexia, “OCMW’s en politiezones”, Lokale financiën, december 2009, Dexia.

 - European Central Bank (2010), “Monthly Bulletin August”, Europese Centrale Bank.

 - Europese Commissie directoraat-generaal Gewestelijk beleid, “De toestand van de Europese steden; Samenvattend verslag”, http://ec.europa.eu/regional_policy/, mei 2007, Europese Commissie.

 - Federaal Planbureau (februari 2010), “Economische begroting 2010-2011”, Federaal Planbureau.

 - Federgon (2010), “Quatrième trimestre 2009: Signes de rétablissement pour l’activité intérimaire», Note trimestrielle intérim, Federgon.

 - Gangji A. (2008), “Analyse micro-économique du coût du chômage en Belgique: réflexions en matière de perspectives sur le marché du travail et de pauvreté”, Thèse voorgesteld met het oog op het behalen van de graad van Doctor in de Economische Wetenschappen, 296 p., ULB, <http://theses.ulb.ac.be/ETD-db/collection/available/ULBetd-08292008-095829/>

 - ING Bank, Economics Department (juni 2009), “Monthly Forecast Update”, ING Bank.

 - Institut de Recherches Économiques et Sociales de l’Université Catholique de Louvain (IRES) (april 2009), “Perspectives économiques 2010”, IRES.

 - Internationaal Monetair Fonds (april 2009), “Perspectives de l’économie mondiale”, Études Économiques et Financières, IMF.

 - Kesteloot Chr. en Loopmans M., “États généraux de Bruxelles. Inégalités sociales”, *Brussels Studies*, Note de synthèse n°15, 3 maart 2009, IRSIB.

 - Ledent P. (april 2009), “L’économie sors lentement de l’ornière”, Focus on the Belgian Economy 03/2010, ING Bank.

 - Nationale Bank van België (juni 2010), “Economische indicatoren voor België”, Nationale Bank van België.

Lijst van tabellen

TABEL	1 :	Evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de euro	7
TABEL	2 :	Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen in België en in de eurozone	8
TABEL	3 :	Kerncijfers voor België	8
TABEL	4 :	Aantal consumptie-eenheden per gewest	23
TABEL	5 :	Evolutie van de vereenvoudigde rekening – Totale bedragen	23
TABEL	6 :	Evolutie van de vereenvoudigde rekening – Bedragen per consumptie-eenheid	24
TABEL	7 :	Middeninkomen per aangifte 2002, 2007 en groei	26
TABEL	8 :	Aantal begunstigden van het leefloon – jaargemiddelde	31
TABEL	9 :	Gini-indexen per administratieve entiteit vóór en na belastingen – Administratieve entiteiten	33

Lijst van grafieken

GRAFIEK	1 :	Evolutie van de wereldhandel en de industriële productie in de OESO-zone, 2002-2010	5
GRAFIEK	2 :	Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's	6
GRAFIEK	3 :	Kwartaalevoluties van de componenten van het bbp, optiek uitgaven, 2006-2009 (België)	9
GRAFIEK	4 :	Conjunctuurenquêtes bij de ondernemingen en de consumenten, 2000-2010 (België)	9
GRAFIEK	5 :	Kwartaalevolutie van de omzet in de takken die in hoofdzaak de privéconsumptie bedienen	12
GRAFIEK	6 :	Kwartaalevolutie van de totale investering	12
GRAFIEK	7 :	Kwartaalevolutie van de totale uitvoer	12
GRAFIEK	8 :	Kwartaalevolutie van de totale invoer en uitvoer, Brussels Hoofdstedelijk Gewest	12
GRAFIEK	9 :	Kwartaalevolutie van de beoordeling van de voorraden door de ondernemingen	13
GRAFIEK	10 :	Conjuncturele evolutie van de nationale productie-index, industrie (2000=100)	13
GRAFIEK	11 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, Industrie, BHG (miljoen euro)	13
GRAFIEK	12 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, kleinhandel, BHG (miljoen euro)	14
GRAFIEK	13 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, groothandel, BHG (miljoen euro)	14
GRAFIEK	14 :	Vooruitzichten inzake de vraag op drie maanden in de handel, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	14
GRAFIEK	15 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, bouw, BHG (miljoen euro)	15
GRAFIEK	16 :	Evaluatie van de orderboekjes in de bouw, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	15
GRAFIEK	17 :	Activiteitsvooruitzichten bij de diensten, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	15
GRAFIEK	18 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, vervoer en communicatie, BHG, (miljoen euro)	15
GRAFIEK	19 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, vastgoed, verhuring en diensten aan de ondernemingen, BHG (miljoen euro)	16
GRAFIEK	20 :	Uitstaande bedragen en effectieve kredietstromen, België (miljoen euro)	16
GRAFIEK	21 :	Referentierentevoet voor de bankbemiddelingsmarge	16

GRAFIEK	22 :	Jaarlijkse evolutie van het nettoaantal opgerichte ondernemingen (percentage)	17
GRAFIEK	23 :	Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17
GRAFIEK	24 :	Gewestelijke evoluties van het aantal werknemers	18
GRAFIEK	25 :	Evolutie van het aantal gepresteerde uren in de uitzending sector	19
GRAFIEK	26 :	Evolutie van het aantal NWWZ's in Brussel, 2000 - 2010	19
GRAFIEK	27 :	Evolutie van het aandeel van de NWWZ's per leeftijdsklasse en opleidingsniveau, index mei 2008 = 100	19
GRAFIEK	28 :	Vooruitzichten betreffende de werkgelegenheid in de belangrijkste sectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voortschrijdende gemiddelden	20
GRAFIEK	29 :	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	21
GRAFIEK	30 :	Gemiddelde inkomen per inwoner van de Brusselse gemeenten in 1989 (rood - basis België = 100) en in 2007 (blauw - basis België = 100)	25
GRAFIEK	31 :	Middeninkomen per aangifte aanslagjaar 2008 – inkomsten 2007	27
GRAFIEK	32 :	Aandeel van de werknemers in de beroepsbevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per 31/12/2008	28
GRAFIEK	33 :	Middendagloon per gemeente op 31 december 2008	29
GRAFIEK	34 :	Middendagloon per gemeente op 31 december 2005	29
GRAFIEK	35 :	Aandeel van de voltijdse werknemers op 31/12/2008	30
GRAFIEK	36 :	Aandeel van de begunstigden van het leefloon in de totale bevolking (2008)	32

Lijst van de kaarten

KAART 1 :	Evolutie totaal belastbaar inkomen 1976-2005 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in de gemeenten van de rand (1976=100) Constante prijzen 2004	25
-----------	---	----

© 2010 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal
Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS Uitgaven – D/2010/6374/202

9 789078 580010

ISBN 9078580011

